

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Bakalářská práce

Soňa Veselá, DiS.

**Analýza praktických důsledků změn v rodinném právu podle
§ 655 - § 975 občanského zákoníku**

Analysis of Practical Implications of Changes in Family Law Introduced by
§ 655 - § 975 of the Civil Code.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu prof. JUDr. Igoru Tomešovi, CSc. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat. V neposlední řadě také děkuji všem respondentům, kteří mi poskytli potřebné informace k výzkumu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších zdrojů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Havlíčkově Brodě, dne 23. prosince 2013

.....
Soňa Veselá, DiS.

Klíčová slova (česky)

Občanský zákoník, rodinné právo, rodina, orgán sociálně právní ochrany dětí, dítě

Key words (in English)

Civil Code, Family Law, family, department of Social and Legal Protection of Children, Child

Abstrakt (česky)

Tato bakalářská práce se zabývá novou právní úpravou rodinného práva uvedenou v novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., který nabývá účinnosti od 1. 1. 2014 a jejími důsledky pro praxi. Zároveň se svou účinností tento zákon ruší dosavadní platný zák. č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, který dosud upravuje v naší legislativě rodinné právo. S tím také ruší zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Hypotéza: Jedná se o průlomovou změnu v naší legislativě, která bude mít zásadní vliv na systém rodinného práva a současnou praxi.

Cíl: Analyzovat novou právní úpravu rodinného práva - §655 - §975 zák. č. 89/2012 Sb., porovnat se zák. č. 94/1963 Sb. Vyhodnotit předpokládané dopady na dotčený okruh osob, vyplývající ze zrušení zák. č. 94/1963 Sb. a na postupy v praxi OSPOD.

Metody užití v bakalářské práci: Analýza, komparace a dedukce.

Abstract (in English)

This bachelor thesis deals with new legal regulations of Family Law listed in new Civil Code Act No. 89/2012 Coll. in force from 1. 1. 2014 with its simplifications for the practice of Social and Legal Protection of Children departments. According to this new act the preceding Act No. 94/1963 Coll. concerning the Family, which has regulated Family Law, and Act No. 40/1964 Coll. on the Civil Code, are abolished.

Hypothesis: This breakthrough change in our legislation influences Fundamentals of Family Law and current administrative and juridical practice.

Aim: analyse new Family Law regulated by articles nos. 655 to 975 of Act No. 89/2012 Coll., compare the legislations with Act No. 94/1963 Coll., evaluate the expected impact on people concerned, as indicated by the abolishment of Act No. 94/1963 Coll., and identify the impact on proceeding and practice in departments of Social and Legal Protection of Children.

Methods used in the bachelor thesis: analysis, comparative study, deduction.

Obsah

1 Úvod	10
2 Geneze českého rodinného práva	12
3 Komparace minulé a nástupnické legislativy v oblasti rodinného práva	14
3.1 Hlava I Manželství	14
3.1.1 Díl 1 Všeobecné ustanovení (§ 655)	14
3.1.2 Díl 2 Vznik manželství (§ 656 - § 676)	14
3.1.3 Díl 3 Zdánlivé manželství a neplatnost manželství (§ 677 - § 686)	15
3.1.4 Díl 4 Povinnosti a práva manželů (§ 687 - § 753)	15
3.1.5 Díl 5 Zánik manželství (§ 754 - § 770)	18
3.2 Hlava II Příbuzenství a švagrovství	18
3.2.1 Díl 1 Všeobecná ustanovení (§ 771 - § 774)	18
3.2.2 Díl 2 Poměry mezi rodiči a dítětem (§ 775 - § 927)	19
3.3 Hlava III Poručenství a jiné formy péče o dítě	28
3.3.1 Díl 1 Poručenství (§ 928 - § 942)	28
3.3.2 Díl 2 Opatrovnictví dítěte (§ 943 - § 952)	29
3.3.3 Díl 3 Svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství (§ 953 - § 970)	30
3.3.4 Díl 4 Ústavní výchova (§ 971 - § 975)	31
4 Předpokládané dopady zrušení zák. č. 94/1963 Sb. a jeho nahrazení novou normou na praxi OSPOD	32
4.1 Kvantitativní výzkum	32
4.1.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	32
4.1.2 Zvolené metody výzkumu	32
4.1.3 Místo výzkumu	32
4.1.4 Respondenti	33
4.1.5 Průběh výzkumu a zjištění	33
4.1.7 Výsledky výzkumu	40
4.1.6 Závěry výzkumu	41
4.2 Kvalitativní výzkum	42
4.2.1 Cíl výzkumu	42
4.2.2 Výzkumné otázky	42
4.2.3 Zvolené metody	42
4.2.4 Místo výzkumu	42
4.2.5 Respondenti	42

4.2.6 Průběh výzkumu a zjištění.....	43
4.2.7 Diskuze a závěr výzkumu.....	46
5 Závěr.....	47
6 Seznam literatury	48
6.1 Literatura citovaná v bakalářské práci	48
6.2 Literatura použitá při zpracování bakalářské práce	48
7 Seznam příloh.....	50

Seznam zkratek

ABGB	Všeobecný zákoník občanský z r. 1811 (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)
Nový OZ, NOZ	Nový občanský zákoník
NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	Občanský zákoník (současná norma)
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
ÚV	Ústavní výchova
ÚV KSSS	Ústřední výbor Komunistické strany sovětského svazu
ZOR	Zákon o rodině
ZZ	Zdravotnické zařízení

PŘEDMLUVA

Téma práce jsem zvolila z důvodu mého profesního zaměření pracovníka sociálně-právní ochrany dětí. Cílem této práce je zjistit, jaké konkrétní změny způsobí nová právní úprava rodinného práva.

Nový občanský zákoník přináší řadu změn v rodinném právu, které budou mít značný dopad na práci sociálně-právní ochrany dětí (dále jenom SPOD). Tyto změny se promítnou nejen do oblasti administrativní, ale také do oblastí kolizního opatrovnictví a přímé práce s klienty.

Struktura práce je zvolena tak, aby se nejdříve čtenář stručně seznámil s genezí rodinného práva, následně je provedena komparace dosavadní a nástupnické legislativní úpravy rodinného práva. Poté následuje stěžejní část práce, samostatný výzkum.

Pro zjištění vlivu a přínosu nové právní úpravy na práci pracovníků OSPOD je součástí této práce realizace kvantitativního výzkumu. Tento výzkum si klade za cíl porovnat časovou náročnost vybraných okruhů mezi dosavadní a nástupnickou právní úpravou.

Dále je v práci zařazen kvalitativní výzkum, jenž si klade za cíl, zjistit připravenost a postoje pracovníků SPOD k úpravě rodinného práva v novém občanském zákoníku.

V závěru práce jsou zodpovězeny výzkumné otázky a navrhnutá některá řešení.

1 Úvod

Právní úprava rodinného práva je rozsáhlou oblastí procházející zejména v posledních letech řadou dynamických změn. Tyto změny jsou nejvíce promítnuty do nové zákonné úpravy, jež vstoupí v účinnost 1. 1. 2014.

Rodinné právo není tak poplatné politickým změnám a nepodléhá tolik celospolečenskému dění. Toto lze velmi dobře sledovat například na některých ustanoveních Všeobecného občanského zákoníku (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1811, na němž započaly práce již v roce 1753 pod názvem Codex Theresianus universalis. Mnohé ustanovení zůstaly v platnosti až do roku 1949, kdy byl přijat zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Je příznačné, že po vzniku ČSR v roce 1918 byla přijata tzv. recepční norma a tak byly rodinné právní vztahy i nadále upraveny Všeobecným občanským zákoníkem rakouským z roku 1811, na Slovensku převzala recepční norma uherské občanské právo. Z toho můžeme vidět stabilitu rodinného práva, ale i kvalitu Všeobecného občanského zákoníku, který v oblastech týkajících se rodinného práva přežívá významné sociopolitické otřesy i dvě světové války.

Zásadní otřes pro ustálenou podobu rodinného práva znamenal komunistický převrat v roce 1948. Po tomto roce dochází k rychlému přebírání sovětského modelu práva, včetně práva rodinného. Totální rektifikace v roce 1949 byla velmi citelná právě v občanském zákoníku, kde byl převzat model rozdělení rodinného práva od občanského zákoníku. Tento typ úpravy reflektoval model sovětského práva. Nejvíce je tato změna vidět na snahách o umožnění zásahů státní moci do fungování rodiny a soukromí. Kromě toho byla přejata snaha o sekularizaci manželství. Tato změna vydržela po celou dobu Stalinova kultu osobnosti a to i po jeho smrti. K prvním známkám uvolnění a naznačení možných změn nedochází bezprostředně po XX. sjezdu ÚV KSSS. Bohužel právě v ČSR trval proces destalinizace velmi dlouho, takřka osm let.¹

V důsledku uvolnění let šedesátých dochází i k novému pohledu na občanské právo jako celek i když stále pod vlivem sovětského práva. Dochází k rozbití systému soukromého práva, nastupují mnohé pokusy sociálního inženýrství. Tímto krokem byl dokončen proces odklonu od západních tradičních demokratických úprav občanského práva.

---

¹ VLČEK, Tomáš. Neupřímný konec stalinismu: TOTALITA.: VLČEK, Tomáš. *Www.totalita.cz* [online]. 1997 [cit. 2013-12-29]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/stalinismus_end.php

Změna je dovršena přijetím nových kodexů – Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., Zákoník práce 65/1965 Sb., Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. a další právní normy. Kvalitu a životnost těchto norem prokazuje jejich platnost s většími či menšími úpravami po dobu takřka 50 let.

Po roce 1989 došlo v naší zemi k zásadní politické změně, kdy spolu s procesem postupné demokratizace nastupuje uvolnění tehdejších poměrů ve státě. Současně s tím dochází i k velkým diskuzím o nové podobě včetně obsahu nového občanského zákoníku. Stále více bylo evidentní, že dosavadní právní úprava občanského zákoníku není dostačující a je zapotřebí zcela nově pojmout koncepci občanského práva tak, aby i v ní byly zakomponovány demokratické prvky. Největší zřetel v novém občanském zákoníku je brán na člověka, jeho práva a svobody a jeho zájmy. Model nové úpravy vychází z ustanovení Listiny základních práv a svobody, jako i z přirozených práv člověka deklarovaných právě touto listinou. Právem můžeme hovořit o převratné změně zavedením nové právní úpravy, ve srovnání s dosavadním platným občanským zákoníkem, kdy je zde zcela nejdůležitějším tématem přirozenost lidské svobody, zásada autonomie vůle. S ohledem na tuto zásadní změnu je koncipován i obsah nového občanského zákoníku, v němž je znovu zahrnuto i rodinné právo.

2 Geneze českého rodinného práva

Pokusy o kodifikaci různých forem sociální péče se táhnou až do dob osvícenství. Prvním zásadním kodexem, který se na našem území uplatnil, byla tzv. „Pravidla direktivná“ vydaná v roce 1781 Josefem II. Tato pravidla se týkala nejen nově zřizovaných institucí, např. nalezinců, porodnic a chudobinců, ale de facto podporovala rozvoj ústavních forem péče.²

Zásadními legislativními počiny v době následující byly zejména: již zmíněný ABGB z roku 1811, dále Chudinský zákon z roku 1868 a zákon upravující vyučování ve školách obecných z roku 1869.³

Po vzniku ČSR převzala naše legislativa recepční normou vše z legislativy Rakouska-Uherska, což se odráželo i v rodinném právu, které bylo součástí Občanského zákoníku. Ten s menšími úpravami v oblasti rodinného práva vydržel ve své přijaté podobě až do konce druhé světové války.

Zásadní změnu znamenal Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který přinesl mnohé moderní a pozitivní změny do oblasti rodinného práva:

- Zakotvil rovnost muže a ženy v manželství,
- Zrovnoprávnil děti narozené mimo manželství,
- Opustil koncepci manželství jako smluvního vztahu (k této koncepci se nový OZ vrací), definoval vznik manželství zákonem stanoveným způsobem a zakotvil obligatorní civilní sňatek,
- Odstranil institut rozvodu od stolu a lože a upravil rozvod manželství pro hluboký a trvalý rozvrat,
- Zavedl zákonné společenství majetkové
- Upravil vzájemnou rodičovskou moc a uložil rodičům povinnost spravovat majetek dítěte s péčí dobrého hospodáře.

---

² KODYMOVÁ, Pavla. *Dějiny české sociální práce: Studijní opora pro kombinované bakalářské studium*. Praha: Katedra sociální práce FF UK v Praze, 2008, str. 9.

³ Zákon, daný dne 14. května 1869, jimžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných. (Obsažen v částce XXIX. zák. říšsk. č. 62, str. 277; vyd. a rozesl. dne 20. května 1869.)

Tento zákon vydržel v platnosti s několika novelami až do roku 1964.

Dne 1. 4. 1964 vstupuje v platnost nový Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Nový zákon o rodině plně reflektuje dobu, ve které vznikal. Odráží se v něm doba postupné socializace společnosti, zrovnoprávnění postavení obou pohlaví, zcela již odstraňuje manželství jako smluvní vztah a zavádí bezpodílového spoluvlastnictví majetku manželů. Dále posiluje účast společnosti a zejména státu na výchově dětí a umocňuje kontrolu a dohled nad fungováním rodiny. Celá koncepce a pojetí tohoto zákona se podřizují politické situaci v Československu v té době.

Narižením vlády č. 59/1964 Sb. byl upraven výkon sociálně-právní ochrany dětí, který v té době spadal do kompetence národních výborů a jejich odborů péče o děti. V roce 1973 následoval zák. č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči.⁴

K dalším zásadním změnám dochází až po Sametové revoluci. Velká novela zákona o rodině byla přijata v roce 1998 pod č. 91/1998 Sb., s účinností od 1. 8. 1998. Tento zákon upravuje původní podobu zákona o rodině do nových sociálních a politických poměrů demokratického zřízení. Kromě toho, že mění mnohé názvy a pojmy, odděluje sociálně-právní ochranu dětí od národních výborů. Současně vrací rodičům svobodu výchovy dětí v rozsahu, který je obvyklý v západních demokraciích.

Poslední zásadní legislativní změnou bylo přijetí zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který nabyl účinnosti 1. 4. 2000. Tento zákon převzal mnohá ustanovení týkající se orgánů sociálně právní ochrany dětí ze zákona o rodině.

Do konce roku 2013 již kromě drobných novel nebyly přijaty žádné zásadní normy, které by měnily koncepci platného zákona o rodině.

---

⁴ NOVOTNÁ, Věra. *Studijní podpora ke kurzu Nové rodinné právo v Občanském zákoníku*. Praha, 2013, str. 2.

3 Komparace minulé a nástupnické legislativy v oblasti rodinného práva

Pro zachování přehlednosti budeme analyzovat pouze nový občanský zákoník (dále jen „OZ“ nebo „NOZ“) a zákona o rodině z roku 1963 (dále jen „ZOR“). V této práci se především soustředíme na analýzu rozdílů mezi uvedenými právními úpravami.

3.1 Hlava I Manželství

3.1.1 Díl 1 Všeobecné ustanovení (§ 655)

Již v díle 1 Všeobecné ustanovení § 655 zjišťujeme doplnění oproti původní úpravě a to vzájemnou podporu a pomoc manželů. Důvodem k tomuto doplnění bylo, že manželství nevzniká jen z důvodu plození a výchovy dětí, ale i z důvodu jiných např. psychologických nebo ekonomických zájmů, což je uvedeno i v důvodové zprávě k novému OZ.⁵

3.1.2 Díl 2 Vznik manželství (§ 656 - § 676)

Oproti původní úpravě nejsou v novém OZ přímo vyspecifikovány osoby, před kterými snoubenci učiní prohlášení o uzavření manželství. Nový OZ se odkazuje na lex specialis.

Nový OZ klade značný důraz na formu a průběh uzavření manželství.

Rozšířené možnosti sledujeme i u volby příjmení. Na rozdíl od původní úpravy nový OZ umožňuje v případě ponechání si dosavadních příjmení učinit pozdější prohlášení před orgánem veřejné moci, že se dohodli na společném příjmení.

U církevních sňatků je lhůta mezi vydáním platného osvědčení o splnění všech zákonných požadavků a uzavření sňatku prodloužena ze tří měsíců na šest měsíců.

Zákonné překážky manželství (§ 672 - § 676)

Nově též nový OZ ukotvuje pojmy způsobilost uzavřít manželství a zákonná překážka. V případě pojmu způsobilost uzavřít manželství se jedná pouze o snahu učinit text přehlednějším a srozumitelnějším pro občany. Zákonnou překážkou může být pouze

---

⁵ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 286-287.

nedostatek věku, nedostatek svéprávnosti, dříve a doposud uzavřené manželství, příbuzenství jakož i poručenství, svěřeni do péče a pěstounství.⁶

Zcela novou a zásadní změnu oproti původní úpravě znamená § 676, který znemožňuje uzavření manželství mezi poručníkem a poručencem, mezi dítětem a osobou, do jejíž péče bylo svěřeno a také mezi pěstounem a svěřeným dítětem.

3.1.3 Díl 3 Zdánlivé manželství a neplatnost manželství (§ 677 - § 686)

Zdánlivé manželství (§ 677 - § 679)

V případě zdánlivého manželství jakmile soud rozhodne, že manželství není, musí podle § 679 neprodleně soud rozhodnout o otcovství ke společnému dítěti a povinnostech a právech rodičů k němu. Také soud rozhodne o vzájemných majetkových poměrech manželů.

Neplatnost manželství (§ 680 - § 686)

Evidentní ochranou počatého a živě narozeného dítěte je nová úprava v § 683, kdy nelze prohlásit manželství za neplatné, pokud bylo uzavřeno nezletilým, který není plně svéprávný nebo osobou, jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena. V původní úpravě k výroku o neplatnosti manželství nedošlo, pokud manželka nezletilého již otěhotněla. Nový OZ zkoumá i to, zda se dítě narodilo živé.

Nový OZ v § 685 zavádí možnost prohlášení manželství za neplatné i v případě, že již zaniklo nejen na základě sňatku mezi příbuznými, ale i v případě bigamie.

3.1.4 Díl 4 Povinnosti a práva manželů (§ 687 - § 753)

Obecná ustanovení (§ 687 - § 689)

V této části se zrcadlí velmi významně majetkové pojetí nového OZ, které vyplývá jak ze současného stavu společnosti, tak i z vlivu západního chápání vlastnictví majetku.

Rozsah povinností a práv manželů je oproti původní úpravě značně rozšířen. § 688 stanoví právo na sdělení údajů o příjmech a stavu jmění, o stávajících a uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech. Dle důvodové zprávy je toto právo nově zakotveno v OZ

---

⁶ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 293.

zejména z rozvodových důvodů, aby bylo možné stanovit jmění a příjmy manželů pro potřeby pozdějších vyživovacích povinností.⁷

Pro ochranu zájmu rodiny je v § 689 uvedena povinnost manžela brát zřetel při volbě pracovních, studijních a podobných činností na zájem rodiny, druhého manžela, dětí a případně i dalších členů rodiny.

Uspokojování potřeb rodiny (§ 690 - § 692)

Zavádí se nově pojem rodinná domácnost. Tento nahrazuje dosud užívaný pojem společná domácnost.

Neexistenci rodinné domácnosti řeší nový OZ tím, že každý z manželů nese náklady své domácnosti, avšak i nadále trvá povinnost navzájem si pomáhat a podporovat se. V případě opuštění rodinné domácnosti, ve které žije společné dítě manželů, jedním z manželů je tento manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti. Nežijí-li manželé spolu za výše uvedené situace, právní jednání jednoho z manželů druhého automaticky nezavazuje. Toto se však netýká majetkového práva manželského.

Obstarávání záležitostí rodiny (§ 693 - § 695)

V oblasti obstarávání záležitostí rodiny je konkretizován proces vyloučení následků budoucího právního jednání druhého manžela vůči třetím osobám. Podobná úprava platí i pro vzájemné zastupování manželů. (§ 696)

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti (§ 698 - § 699)

Nově zavedený pojem „*Obvyklé vybavení rodinné domácnosti*“ je uveden § 698 a § 699. Legislativní úprava neposkytuje taxativní výčet toho, co tvoří soubor obvyklého vybavení. § 699 je zakotveno právo manžela, který trvale opustí rodinnou domácnost, žádat rozdělení společného majetku rovným dílem a veškeré vybavení domácnosti, které náleží výhradně jemu. Ustanovení se nepoužije v případě, že v dané domácnosti zůstává společné nezletilé dítě a věc, kterou odcházející manžel žádá, patří k obvyklému vybavení domácnosti.

---

⁷ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 299.

Rodinný závod (§ 700 - § 707)

V novém OZ je zcela nově použitý institut „*Rodinný závod*“ (§ 700 - § 707). Tento institut je převzat z italského modelu, který byl původně vytvořen za účelem ochrany rodinných vinařských závodů. V naší úpravě je tento institut určen pro ochranu rodinného majetku, zejména před jeho zcizením. Jedná se o jistou formu společnosti, na níž se účastní a jejíž plody konzumují všichni členové širší rodiny, kteří se podílejí na práci, výrobě a provozu v rodinném závodě. Ustanovení upravují i formy vypořádání majetku rodinného závodu. Ustanovení těchto paragrafů se nepoužije v případě, že jsou členy rodiny zúčastněnými na provozu rodinného závodu manželé (viz § 700, odst. 2). V tomto případě se použijí ustanovení o manželském majetkovém právu.

Manželské majetkové právo (§ 708 - § 750)

Rozsáhlou část (celkem 42 paragrafů) tvoří ustanovení o manželském majetkovém právu. Nový OZ vyjmenovává tři režimy:

- Zákonný režim
- Smluvní režim
- Režim založený rozhodnutím soudu.

Tyto režimy jsou upraveny určitou formou i v dosavadním OZ. Nejsou však takto pojmenovány.

Zcela nově je do nového OZ v oblasti manželského majetkového práva zařazena ochrana třetích osob.

Vzhledem k tomu, že tato ustanovení jsou upravena v dosavadním OZ a přímo se nedotýkají zákona o rodině, nebudeme se v této práci více jimi zabývat.

Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí (§ 751 - § 753)

Další ustanovení, které bylo včleněno do nového OZ, jsou § 751 až § 753 pod názvem „*Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí*“. Tato ustanovení vzniklo na základě tlaku fenoménu, který je v současné společnosti čím dál tím viditelnějším. Na základě tohoto ustanovení může být dle rozhodnutí soudu omezeno popřípadě i vyloučeno na určitou dobu právo agresora v domě nebo bytě bydlet. Maximálně možná doba vyloučení tohoto práva činí

6 měsíců. Soud může v závažných případech rozhodnout o omezení nebo vyloučení tohoto práva i opakovaně.

3.1.5 Díl 5 Zánik manželství (§ 754 - § 770)

Na rozdíl od nového OZ dosavadní platná úprava odděluje zánik manželství ve smyslu úmrtí jednoho z manželů a ve smyslu rozvod, kde se slovo zánik nevyskytuje. Nový OZ chápe zánik manželství přece jen v širším smyslu, zahrnuje sem i rozvod manželství.

Rozvod manželství (§ 755 - § 758)

Rozvod manželství je upraven ve staré i nové právní úpravě obdobně. Jediný zásadní rozdíl lze spatřovat v použitém jazyku a formulacích.

Následky zániku manželství (§ 759 - § 770)

Nový OZ rozšiřuje lhůtu pro návrat rozvedeného manžela ke dřívějšímu příjmení. Nově tato lhůta činí 6 měsíců z původního jednoho měsíce.

V případě výživného rozvedeného manžela jsou nově v OZ v § 760 odst. 2 taxativně uvedeny skutečnosti, které se zjišťují při rozhodování o výživném. Dalším novým pojmem, který je uveden v novém OZ, je tzv. „*ODBYTNÉ*“. Úprava jednorázového vyrovnání však zůstává podobná.

Zákon též byl doplněn o ustanovení, které zamazuje přiznání výživného manželi, který se dopouštěl takového jednání, které naplňuje znaky domácího násilí.

Úprava majetkových povinností a práv při zániku manželství není předmětem této práce, jelikož původně tyto záležitosti řešil zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Pro tuto práci má význam pouze to, že je v novém OZ pevněji ukotvena ochrana nezaopatřeného dítěte.

3.2 Hlava II Příbuzenství a švagrovství

3.2.1 Díl 1 Všeobecná ustanovení (§ 771 - § 774)

Příbuzenství (§ 771 - § 773)

Pojem příbuzenství je definován v dosavadní úpravě občanského zákoníku. Tento však postrádá širší uchopení tohoto pojmu. Nově je příbuzenství definováno jako vztah osob založený na pokrevním poutu nebo vzniklý osvojením (§ 771 nového OZ).

Nově je definováno zejména švagrovství (§ 774), které však nepřestavuje úplnou novinku v našem právním řádu. Bylo nově rekonodifikováno v novém OZ, tak aby bylo fixováno jako právní pojem⁸. Jedná se vlastně o poměr podobný příbuzenství, ale výjimkou je jeho vznik, který je definován v tomto ustanovení.

Švagrovství vzniká pouze uzavřením manželství. Je to poměr mezi jedním z manželů k příbuzným druhého manžela. Není to zcela nic nového, tento právní pojem byl již dříve obsažen v našem právním řádě, v soukromém právu, až do roku 1964, poté bylo od tohoto pojmu opuštěno, protože nezakládal žádné právní následky.⁷

Samotný pojem švagrovství můžeme spatřovat i v ostatních národních úpravách evropských států. Obdobně je uveden i v naší nové právní úpravě. Je evidentní, že starší právní forma, která byla obsažena ve Všeobecném zákoníku občanském z roku 1811, kde byl jak vznik poměru švagrovství, tak i jeho stupně a řady upraveny, byla v novém rekonodifikována do nového OZ.

3.2.2 Díl 2 Poměry mezi rodiči a dítětem (§ 775 - § 927)

Určování rodičovství (§ 775 - § 784)

Mateřství je v novém OZ definováno zcela stejně jako v dosavadní právní úpravě. Potvrzením dosavadní úpravy nový OZ se zcela jasně odvrátil od možnosti surogačního mateřství. Což v praxi znamená, že surogace se sice uplatňuje, avšak poměrně složitou právní kličkou, která není soudně vymahatelná.⁹

U institutu otcovství je i nadále zachován systém tří domněnek:

- **domněnka první** -> otcem dítěte je manžel matky. Nově se zkoumá rozhodná lhůta 300 dnů i v případě prohlášení manžela za nezvěstného. Lze také učinit prohlášení o otcovství. Toto prohlášení musí být třístranné a musí být ve shodě. Též je v novém OZ dána lhůta jeden rok od narození dítěte pro podání návrhu na určení otcovství. Má se za to, že totiž může dojít k průtahům rozvodového řízení.

---

⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 338.

⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 339 -340.

- **domněnka druhá**-> určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. Dosavadní právní úprava umožňuje uplatnit druhou domněnku i v případě duševní poruchy matky, která není schopna posoudit význam svého jednání, postačuje v tomto případě prohlášení otce. Nová úprava již neumožňuje tento způsob určení otcovství.
- **domněnka třetí**-> určení otcovství na návrh, aby otcovství určil soud. Jediným rozdílem v dosavadní a nástupnické úpravě je prodloužení lhůty pro určení otcovství. Lhůta nově stanovuje dobu narození dítěte od soulože ne méně než 160 a ne více než 300 dní. Prakticky se jedná o prodloužení o dvacet dní, odpovídá to současnému poznání a současným možnostem lékařské vědy.¹⁰

Na prohlášení o otcovství se nově hledí jako na právní akt, který je definován v zákoně.

Popírání otcovství (§ 785 - § 793)

Co se týče popření otcovství, je změna v délce lhůty, nejpozději až do věku 6 let dítěte. V dosavadní úpravě je tato lhůta stanovena na tři roky od narození dítěte. Tato změna byla provedena s přihlédnutím k evropským úpravám a hlavně s přehlédnutím k závěru Ústavní soudu České republiky (Pl. ÚS 15/09), že nastavení popěrné lhůty v § 57 odst. 1 zákona o rodině není v souladu s ústavním pořádkem.¹⁰

Další novinkou je opuštění funkce státního zástupce, který v zájmu dítěte v současné právní úpravě zákona o rodině mohl podat u soudu návrh na zahájení řízení o popření otcovství, v době, kdy už uplynula zákonem stanovená popěrná lhůta. Nově již to nebude možné přes státního zástupce, ale návrhy budou za zákonných definovaných podmínek podávat již sami účastníci nebo soud může, vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte, zahájit uvedené řízení i bez návrhu.

Také je doplněno řešení dosud ne zcela jasné otázky, zda ustanovení se vztahuje i na situace, kdy je použito sperma jiného muže než toho, který dal k umělému oplodnění souhlas, ať jím byl manžel matky dítěte nebo jiný muž.

V ostatních ustanoveních se jedná o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravené.

---

¹⁰ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 343.

Osvojení, osvojitel a osvojované dítě (§ 794 - § 804)

Pro lepší srozumitelnost zákonodárce vysvětluje v úvodních ustanoveních pojem osvojení, který je v novém OZ široce upraven. Zcela nově je upraveno i osvojení zletilého.

Zásadní úpravou, která se snaží zabránit komerčním aktivitám a zisku z procesu osvojení je § 798, který přímo zakazuje nepatřičný zisk z tohoto procesu. Dále se nová legislativa zmiňuje i o pohnutkách, které vedou k rozhodnutí k osvojení, čímž je též projevována snaha o zabránění osvojení z důvodů nečistých.

Nově je zkoumán i zdravotní stav osvojitele.

Naprosto revoluční změnou v legislativě je možnost osvojení jinou osobou, než manžely, nebo jedním z manželů. Z tohoto procesu jsou sice vyloučeni registrovaní partneři, avšak je zde otevřená cesta pro osoby s menšinovou sexuální orientací. Je otázkou, jak se k takovým případům postaví soud.¹¹

Věkový rozdíl je nově upraven nejnižší hranici 16 let mezi osvojitelem a osvojencem. Ovšem i zde je prostor pro výjimečné případy, kdy může být hranice nižší.

Nový OZ též vyřknul v současnosti uplatňovanou, ale nepsanou zásadu o zákazu osvojení v přímé linii příbuzenství.

Souhlas s osvojením (§ 805 - § 822)

Souhlas s osvojením musí nově vyslovit každé dítě, jež dosáhlo alespoň 12-ti let věku. Výjimku tvoří, případy, kdy dítě není schopno posoudit důsledky souhlasu s osvojením a případy zásadně odporující zájmům dítěte. Mladší dítě může být také soudem vyslechnuto, pokud to dovoluje duševní vyspělost dítěte. Dosavadní praxe nezkoumala věk dítěte, ale jeho duševní vyspělost.

Souhlas rodičů s osvojením dítěte je potřebný, musí však být bezpodmínečný. Souhlas je podle nového OZ nutný i v případě, že se jedná o rodiče, který ještě nenabyl plné svéprávnosti, avšak již dosáhl věku 16 let. Nový OZ stanoví možnost otci dítěte dát souhlas s osvojením již ihned po narození dítěte, přičemž u matky je zachována lhůta 6 týdnů, tak jak upravuje dosavadní legislativa.

---

¹¹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 349.

Odvolání souhlasu rodičů bylo možné podle dosavadní úpravy do doby, než je dítě umístěno na základě rozhodnutí do péče osvojitelů. Nová úprava navíc stanoví tříměsíční lhůtu pro akt odvolání souhlasu bez ohledu na to, zda bylo dítě již umístěno do péče osvojitele před osvojením. Po uplynutí této lhůty lze též souhlas odvolat, nebylo-li ještě dítě předáno do péče budoucím osvojitelům, nebo rozhodnutím soudu. Zásadní změnou, která je i důležitá pro tuto práci, je opuštění role orgánu SPOD při podání písemného souhlasu rodičů s adopcí.

§ 818 řeší v určité míře souhlasy s osvojením nejen v případě dětí mrtvých rodičů, rodičů nezvěstných, ale i dětí trvale opuštěných, typicky odložených v babyboxech.

Byla posunuta lhůta pro rozeznání nezájmu o dítě a to ze šesti měsíců na tři. Avšak nový OZ dává možnost v případech, kdy rodič neporušil hrubě své povinnosti, zásahu orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD nebo orgán SPOD) tím, že rodiče poučí a poskytne mu bezprostřední pomoc. V tomto případě se po poučení lhůta prodlužuje o další tři měsíce. V případě prokazatelného nezájmu o dítě není potřebný souhlas rodiče s osvojením.

V § 821 upravuje nový OZ soudní průběh zjišťování souhlasu. § 822 chrání dítě v příbuzenství, kdy má přednostní právo pečovat o dítě příbuzný, který o péči osvědčí opravdový zájem.

Péče před osvojením (§ 823 - § 831)

Péče před osvojením je v novém OZ upravena podobně jako v zákoně o rodině a v zák. č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Odstraňuje se dvojkolejnost, kdy je pravomoc rozhodnutí orgánu SPOD o předpěstounské péči přesunuta na soud. Po třech měsících od udělení souhlasu s osvojením se pozastavují rodičovská práva a soud určí poručníka. Do té doby zastupuje dítě orgán SPOD jako veřejný poručník. Nově se stanovuje minimální doba pro péči o dítě na šest měsíců před možným podáním návrhu o osvojení.

Následky osvojení (§ 832 - § 839)

Základní úprava následků osvojení zůstává po přeformulování do jazyka nového OZ stejná s těmito doplněními: je výslovně stanoveno, že účinky osvojení se vztahují i na dítě osvojeného. Dále je doplněno ustanovení o příjmení v případě nesouhlasu osvojence s převzetím příjmení osvojitelů. V tomto případě rozhoduje soud.

Nově je explicitně stanoveno, že osvojitel musí osvojence o skutečnosti osvojení informovat a to nejpozději do zahájení školní docházky. Osvojenec má nově právo po nabytí svéprávnosti seznámit se s obsahem spisu, který byl veden v řízení o jeho osvojení.

Také byla v novém OZ ustanovena možnost utajení osvojení před rodinou původu osvojence a jeho odtajnění, ale vždy o této skutečnosti rozhoduje soud.

Dohled nad úspěšností osvojení vykonává soud prostřednictvím orgánu SPOD.

Zrušení osvojení (§ 840 - § 845)

V ustanoveních, která se týkají zrušení osvojení, dochází ke změnám v tom smyslu, že je doplněna možnost připojení se k návrhu. Dále je stanovena lhůta tří let na vznik nezrušitelného osvojení. Kromě toho byla přidána i ustanovení o nedotknutelnosti majetkových práv a zániku poměru vzniklém osvojením. § 844 stanoví, že soud může o nezrušitelném osvojení rozhodnout i před uplynutím lhůty tří let.

Osvojení zletilého (§ 846 - § 854)

Osvojení zletilého je institut, který dle důvodové zprávy má být požíván pouze ve zcela výjimečných případech.¹² V současné právní úpravě není tento institut nijak používán, či upraven.

Institut osvojení zletilého je rozlišen v období osvojení nezletilého na dva typy.

Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, představuje takový proces, který buď doplňuje oprávněný zájem osvojovatele, nebo řeší byrokratické či administrativní průtahy.

Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, je institut, který přichází zejména v úvahu, kdy osvojovaný nemá vlastní potomky či předky, nebo jsou tito nedosažitelní. Zásadou v těchto případech je, že osvojenec nezískává osvojením právní příbuzenství k ostatním členům rodiny osvojitele a tím pádem nemůže vznášet majetkové nároky. Podobně se pohlíží i na osvojitele.

Ve společných ustanoveních k osvojení zletilého je ustaven průběh řízení, přebírání a používání příjmení, vyživovací povinnost, právní následky na potomstvo a dědická práva.

---

¹² ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 366 – 370.

Rodiče a dítě (§ 855 - § 859)

V pododdíle Obecná ustanovení nového OZ jsou obecně ustanovena práva a povinnosti rodičů i dítěte. Dle důvodové zprávy je v tomto případě dítě slabší stranou a tím ustanovení jsou určena pro ochranu hmotného a morálního prospěchu dítěte.¹³ V § 856 je stanoveno, že práva a povinnosti rodičů týkající se osobnosti dítěte vznikají jeho narozením a zanikají zletilostí. Je třeba mít na paměti, že toto se netýká práv a povinností k hmotným statkům včetně výživného.

Povinnosti dítěte jsou v novém OZ formulovány jinak, než v původní úpravě, avšak mají velice podobný dosah. Jedná se zejména o § 32 a §35 zákona o rodině vůči § 857 nového OZ.

Rodičovská povinnost je nově rozšířena o udržování osobního styku s dítětem, jeho vzdělávání a určení místa bydliště.

Osobní jméno a příjmení dítěte (§ 860 - § 864)

V oblasti určení jména a příjmení dítěte jsou ustanovení rozšířena o některé případy, kdy nebylo určeno příjmení dítěte. Rozhodnutí o jménu a příjmení spadá do pravomoci soudu. V případě, že matka uzavře nové manželství, je nově třeba ke změně příjmení dítěte jeho souhlas, je-li starší patnácti let.

Rodičovská odpovědnost (§ 865 - § 879)

Příslušnost rodičovské odpovědnosti je stanovena obdobně v nové i dosavadní úpravě. Nový OZ také stanoví rozhodování o rodičovské odpovědnosti v případě omezení svéprávnosti, kdy v § 866 se výslovně vyžaduje, aby v tomto případě byl brán zřetel na zájem dítěte.

Pro případ zjištění zájmů dítěte u soudu je nutné, aby dítě bylo schopné informace přijmout, vytvořit si a sdělit vlastní názor. Pokud tomu tak není, soud nově vyslechne osobu, která je tento názor dítěte schopna sdělit. Tato osoba však nesmí mít zájmy v rozporu se zájmy dítěte. U dítěte, jež dosáhlo věku 12 let, se má za to, že je schopno si vlastní názor vytvořit a tento sdělit.

Přiznání rodičovské odpovědnosti je pozastaveno v případě, že se jedná o nezletilého rodiče, který nenabyl jiným právním aktem plné svéprávnosti. Toto se však netýká práva a povinnosti

---

¹³ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 371.

péče o dítě, pokud však nebylo soudem omezeno. V praxi to bude znamenat, že tohoto práva nezletilý rodič nabude automaticky. Dosavadní úprava umožnila řešit tuto záležitost obdobně, s tím, že o přiznání této odpovědnosti rozhodoval soud.

Při rozhodování o omezení rodičovské odpovědnosti bude soud vždy přednostně zjišťovat zájem dítěte, což vyplývá ze současné praxe. Pokud byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti, může být také zbaven práva dát souhlas k osvojení.

Nový OZ stanovuje povinnost rodičů informovat dítě o rozhodnutích, které se dotýkají zájmů dítěte. Názor dítěte berou rodiče v úvahu. Toto neplatí, pokud dítě není schopno sdělení náležitě přijmout, nebo není schopno vyjádřit svůj názor.

Úprava řešení rozhodnutí, které má zásadní vliv na život dítěte, zůstává v zásadě stejná jako v dosavadní úpravě.

§ 879 nového OZ ustanovuje jednání rodiče za dítě vůči třetí osobě. Má se za to, že rodič jedná v dobré víře.

Péče o dítě a jeho ochrana (§ 880 - § 886)

Péči o dítě, nebo dohled nad ním mohou rodiče svěřit jiné osobě, nezbavuje je to však rodičovské odpovědnosti. Dále má rodič právo žádat, aby osoba, která zadržuje dítě protiprávně, mu dítě vydala. Toto lze uplatnit i na rodiče navzájem.

Nové omezení se týká výchovných prostředků aplikovaných na dítě. Je vymezeno, že opatření nesmí ohrozit zdraví dítěte, jeho rozvoj a nesmí se dotýkat jeho důstojnosti.

Na výchově dítěte se podílí i tzv. sociální rodič, což je ten, kdo žije s rodičem ve společné domácnosti a není manželem.

Ostatní ustanovení týkající se péče o dítě a jeho ochrany zůstávají v pozměněné formulaci stejná.

Osobní styk rodiče s dítětem (§ 887 - § 891)

Vzhledem k tomu, že se jedná především o právo dítěte, které je zakotveno v Úmluvě o právech dítěte, odvíjí se od toho i tato ustanovení. Z toho také vyplývá, že tuto povinnost i právo rodiče nemohou svěřit jiné osobě.

Dále je zde vymezeno, že soud může stanovit podmínky styku v rozhodnutí, zejména místo, kde k němu dojde, popřípadě nesmí. Dále soud určí osoby, které se smějí s dítětem stýkat, popřípadě se nesmí styku zúčastnit.

Rodič má dále povinnost dítě na styk řádně připravit, nejenom po materiální stránce, styk řádně umožnit a s druhým rodičem spolupracovat. Oba rodiče mají také povinnost zdržet se všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co by výchovu dítěte ztěžovalo. Dále jsou oba povinni si navzájem sdělovat vše podstatné ohledně výchovy dítěte a jeho zájmů.

Obdobně je zde i zakomponované bránění jednoho rodiče vůči druhému rodiči ve styku s dítětem. Opakované a bezdůvodné bránění je důvodem pro nové rozhodnutí soudu o výchovném prostředí.

Všechny shora uvedené úpravy jsou reflexí na dosavadní právní praxi.

Zastoupení dítěte (§ 892 - § 895)

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený. Nově je dána možnost zastoupení dítěte na základě smlouvy, kterou mohou uzavřít rodiče nebo dítě.

Péče o jmění dítěte (§ 896 - § 905)

Institut jmění dítěte zná již současná právní úprava. Nový OZ zpřesňuje a upravuje správu jmění dítěte.

Rodič je povinen nakládat se jměním dítěte s péčí řádného hospodáře. Tato formulace se neliší od současné právní úpravy.

Nově je ustanoveno, že rodiče ručí za škody vzniklé nedbalou správou jmění a to nerozdílně. Pokud se rodiče nedohodnou v zásadních otázkách ohledně správy jmění dítěte, rozhoduje v této otázce soud. Dále jsou v novém OZ výslovně uvedena taková jednání, k nimž může dát souhlas pouze a jenom soud. Jsou to:

- Nabytí nemovité věci
- Zatížení majetku jako celku, nebo jeho nikoliv nepodstatné části
- Dary a dědictví nikoliv nepatrné hodnoty
- Uzavření smlouvy s dlouhodobým plněním.

Dále je nově stanoveno, že co správou majetku rodiče získají, náleží dítěti.

Podobná úprava jako je v současné právní úpravě, se týká použití majetku, kdy se přednostně používá pro výživu dítěte, až po té pro výživu rodičů a jeho sourozenců, ale to jen do takové míry, aby nevznikl mezi rodiči a dítětem výrazný nepoměr.

Povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, zaniká prohlášením úpadku na majetek rodiče. V tomto případě přebírá toto právo druhý rodič. Pokud tento není, je soudem ustanoven opatrovník pro správu jmění dítěte.

Pravidlo o předání majetku po dosažení svéprávnosti zůstává nezměněno, avšak rodiče mohou nově žádat úhradu nákladů spojených se správou jmění dítěte. V případě, že byla správa jmění značně obtížná, mohou rodiče žádat odměnu za tuto správu, případně o této náhradě může rozhodnout soud.

Soud může i nadále ustanovit bez návrhu opatrovníka pro správu jmění dítěte.

Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství (§ 906 - § 909)

Úprava výkonu rodičovské povinnosti po rozvodu manželství je podobná dosavadní. Důležité je doplnění o zkoumání citových vazeb dítěte k sourozencům, prarodičům, dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Z uvedeného lze dovozovat, že se tyto osoby budou moci soudem dožadovat styku s dítětem. Dále je nově ustanoveno, že soud bude dbát na udržování pravidelného styku s oběma rodiči.

Vyživovací povinnost (§ 910 – § 923)

Nová ustanovení o výživném nepředstavují faktickou změnu ve výživném, jedná se pouze o změnu systémovou, která má za účel zpřehlednit právní úpravu.¹⁴ Takřka všechny ustanovení jsou přežaty z dosavadní úpravy, jsou však formulačně upraveny.

Jedinou zásadní změnou je zvýšení sankce za nedodání veškerých podkladů pro zjištění příjmů povinného. Současná norma hovoří o tom, že v případě nedoložení všech podkladů se vezme jako příjem 12,5 násobek životního minima. Nová norma zvyšuje tuto hodnotu na 25-ti násobek.

---

¹⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 394.

Dále se mění promlčecí lhůta na výživu neprovdané matky, která je fakticky prodloužena o jeden rok.

Zvláštní opatření při výchově dítěte (§ 924 - § 926)

Preventivní, výchovná a sankční opatření jsou v novém OZ přepsány z dosavadní úpravy, pouze přeformulované.

Vztahy mezi dítětem a jinými příbuznými a dalšími osobami (§ 927)

Nově jsou upraveny blízké a vzdálené osoby, které mají právo stýkat se s dítětem, pokud má k nim dítě trvalý citový vztah a dítěti není styk s nimi na újmu. Také je definováno právo dítěte na styk s těmito osobami, pokud tyto se stykem souhlasí.

3.3 Hlava III Poručenství a jiné formy péče o dítě

3.3.1 Díl 1 Poručenství (§ 928 - § 942)

Poručenství je typický rodinně právní institut, který ochraňuje nezletilé dítě pro jeho specifické postavení, kdy s ohledem na svůj věk není svéprávné, a proto potřebuje zákonného zástupce.

Nový OZ již souhrnně v těchto ustanoveních neupravuje všechny důvody pro ustanovení poručníka, protože tyto důvody vyplývají z předchozích ustanovení, např. § 878 a následující.

Ustanovení týkající se ustanovení poručníka, specifikaci osoby poručníka a jeho náplně práce, je v novém OZ obdobná, více vysvětlující. Ale již dříve byl tento institut uveden v právní úpravě zákona o rodině.

Nově je zde použit pojem „*Veřejný Poručník*“. Tuto funkci tzv. dočasného poručníka vykonává orgán sociálně právní ochrany dětí ze zákona. Jedná se zejména o případy, kdy není vhodná fyzická osoba, která by převzala funkci poručníka. V ZOR mohl tuto dočasnou funkci vykonávat také pouze OSPOD, ale mohl činit jen neodkladné úkony v zájmu dítěte.

Tak jak je i uvedeno v důvodové zprávě, kromě toho, co bylo již v dosavadní právní úpravě, obsahuje § 933 výslovně ujetí se funkce poručníka a také povinnost předložit

v devadesátidenní lhůtě soudu soupis jmění poručenice.¹⁵ Tato povinnost se samozřejmě týká i OSPOD, který byl soudem do funkce poručníka ustanoven.

V případě, kdy skončí výkon funkce poručníka, musí ten, kdo tuto funkci vykonával, postoupit bez zbytečného odkladu, nejpozději do šesti měsíců, vše co měl z důvodu své funkce u sebe a současně soudu předložit závěrečnou zprávu. Její součástí je i závěrečný účet ze správy jmění dítěte. V ZOR byla tato lhůta stanovena nejdéle do dvou měsíců po skončení funkce poručníka.

Nově je zde zavedena povinnost dědice v případě smrti poručníka, popř. tohoto, kdo má k věcem zemřelého přístup, vydat všechno, co se týká poručenice, výkonu poručenské funkce.

V novém OZ je dále definováno, že je-li poručník osobou pečující osobně o dítě, které mu bylo svěřeno trvale do péče, náleží mu zákonem stanovené hmotné zabezpečení jako pěstounovi. V případě, že poručník spravuje jmění dítěte a nebyl v dané záležitosti ustanoven soudem opatrovník pro správu jmění dítěte, vztahují se ustanovení týkající se opatrovnictví pro správu jmění obdobně pro poručníka a z toho mu také plyne možnost odečtení nákladů souvisejících se správou jmění dítěte.

V novém OZ jsou dále taxativně vymezeny případy zániku poručenství.

3.3.2 Díl 2 Opatrovnictví dítěte (§ 943 - § 952)

Opatrovník (§ 943 - § 947)

Institut kolizního opatrovnictví je koncipován stejně jako doposud. Úprava nového OZ vychází ze současné praxe, zákona o rodině a OSŘ.

Navíc byla opatrovníkovi přidána povinnost zjistit stanovisko rodiče, poručníka, případně i dítěte k úkonu, který chce zahájit.

Je stanovena také povinnost soudu zprostit opatrovníka s univerzálním jmenováním jeho funkce, není-li již jeho zapotřebí.

---

¹⁵ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 405.

Opatrovník pro správu jmění dítěte (§ 948 - § 952)

Opatrovník pro správu jmění dítěte vykonává svoji funkci v rozsahu stanoveným soudem. Vždy postupuje s péčí řádného hospodáře a nesmí podstupovat nepřiměřená rizika.

Opatrovník pro správu jmění podléhá stálému dozoru soudu a jemu také skládá průběžný a závěrečný účet. Doba mezi jednotlivými zprávami nesmí překročit jeden rok. Opatrovník má právo nejen na odečtení nákladů z výnosu, také má právo na přiměřenou odměnu za svou činnost. Tuto odměnu stanoví soud.

3.3.3 Díl 3 Svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství (§ 953 - § 970)

Svěření dítěte do péče jiné osoby (§ 953 - § 957)

Jedná se o bývalý institut svěření dítěte do výchovy jiné osoby ZOR. V novém OZ je více tento institut rozepsán. Jedná se o institut subsidiární k péči v přirozené rodině, je to další z forem náhradní rodinné péče.¹⁶

Účel tohoto institutu jako i vymezení pojmu pečující osoby a nároky na pečující osobu jsou v novém OZ definovány obdobně jako v dosavadní právní úpravě.

Nově je zde zaveden požadavek, že pečující osoba musí mít bydliště na území našeho státu. Jedná se zejména o opatření, které má vést k zabránění zneužívání institutu svěření dítěte do péče a zamezit tak obchodu s dětmi.¹⁵

V § 956 je definována vyživovací povinnost rodičů k dítěti svěřeného do péče jiné osoby. Rozsah výživného s přihlédnutím k majetkovým schopnostem a možnostem určí soud. Dále je nově upraveno právo pečující osoby vymáhat výživné stanovené rodičům na dítě, které má v péči. Jedná se o legitimaci pečující osoby pro vymáhání výživného, která doposud v právní úpravě a praxi chyběla.

V posledním ustanovení je nově zavedeno, že pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným uložit vyživovací povinnost, tak se tento institut „svěření dítěte do péče jiné osoby“ nepoužije a je na místě svěření dítěte do pěstounské péče.

---

¹⁶ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2. str. 412 – 413.

Pěstounství (§ 958 - § 970)

Jedná se o další institut náhradní rodinné péče. Použije se tehdy, nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník. Institut má charakter dočasnosti a má přednost před ústavní výchovou.

O délce rozhoduje soud. Rodič může požadovat dítě zpět, což vychází z ústavního rámce rodinného práva. Svěřením dítěte do pěstounství rodičům nezaniká právo na styk, ani právo na informace o dítěti. Zanikají jim však práva a povinnosti, které zákon stanoví pěstounovi, ledaže soud rozhodne jinak.

Úprava výživného po dobu pěstounské péče je obdobná v dosavadní i nové legislativě.

Nově jsou upraveny podmínky, které musí pěstoun splňovat. Před pěstounskou péčí má přednost výchova dítěte osobou příbuznou nebo blízkou.

Novou pravomocí soudu je rozhodnutí o svěřením dítěte do předpěstounské péče, kterou dříve měl orgán SPOD. V rámci této pravomoci stanoví soud v rozhodnutí délku předpěstounské péče.

Svěření dítěte do společné pěstounské péče manželů jako i povinnosti a práva pěstouna zůstávají obdobná jako v dosavadní úpravě. Pěstouni mají navíc povinnost umožnit styk rodiče s dítětem.

Ostatní ustanovení zůstávají obdobná se současnou právní úpravou.

3.3.4 Díl 4 Ústavní výchova (§ 971 - § 975)

Nový OZ řeší ústavní výchovu v podstatě přepisem z dosavadní úpravy.

Navíc klade důraz na operativní rozhodování soudu a klade důraz na umístování co nejbližší rodičům, bydlišti či blízkým příbuzným. Nově je soudům přiznána rozhodovací pravomoc k výběru zařízení, do kterého má být dítě umístěno.

Je dána lhůta pro nejdelší možnou nařízenou ústavní výchovu a to 3 roky. O tomto lze rozhodnout opakovaně. Také je možné, aby soud prodloužil ústavní výchovu o jeden rok po dosažení zletilosti.

4 Předpokládané dopady zrušení zák. č. 94/1963 Sb. a jeho nahrazení novou normou na praxi OSPOD

Pro zjištění dopadů nového OZ na praxi OSPOD byly zvoleny dva výzkumy. Výzkum kvantitativní, který je z pohledu dopadu prioritní, ukazuje změny v časové náročnosti výkonu práce sociálních pracovníků OSPOD.

Výzkum kvalitativní zjišťuje současný náhled pracovníků OSPOD na změny, pozitiva a negativa nového OZ a také si tento výzkum klade za cíl zjistit připravenost sociálních pracovníků na účinnost nového OZ.

4.1 Kvantitativní výzkum

Výzkum se orientuje na sedm vybraných témat, kde jsou změny v nové legislativě oproti stávající úpravě výrazné.

4.1.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Každý úkon vykonaný pracovníkem OSPOD si vyžaduje určitou časovou dotaci. Lze předpokládat, že zavedení nové zákonné úpravy rodinného práva tuto časovou dotaci změní. Dle dosavadních poznatků, školení a pokynů lze předpokládat, že časová dotace určená pro řešení jednotlivých situací, které jsou nově upraveny v novém OZ, se zvýší.

Cílem výzkumu je ověřit, zda tím, že nový OZ vstoupí v účinnost, se zvýší časová náročnost práce sociálních pracovníků OSPOD.

4.1.2 Zvolené metody výzkumu

- komparace, analýza, dedukce.

Data výzkumu vyplynula pomocí kolektivního konsenzu, který byl dosažen při skupinovém pohovoru o jednotlivých tématech výzkumu.

4.1.3 Místo výzkumu

Výzkum se uskutečnil na Městském úřadě v Havlíčkově Brodě, oddělení SPOD. Havlíčkův Brod je obec s rozšířenou působností (obce III. typu).

4.1.4 Respondenti

Výzkumu se zúčastnilo osm zaměstnanců OSPOD, včetně řešitele. Na OSPOD v Havlíčkově Brodě pracuje osm lidí, z čehož vyplývá, že výzkumu se zúčastnili zástupci všech dotčených oblastí změn nového OZ. Struktura vykonávaných činností rozdělených mezi zaměstnance je následující: 2 pracovníci kurately pro mládež, 2 pracovníci pro NRP a 4 pracovníci SPOD.

4.1.5 Průběh výzkumu a zjištění

4.1.5.1 Ústavní péče – přemístění dítěte do jiného ústavního zařízení (§ 971 odst.4 NOZ)

Dosavadní praxe:

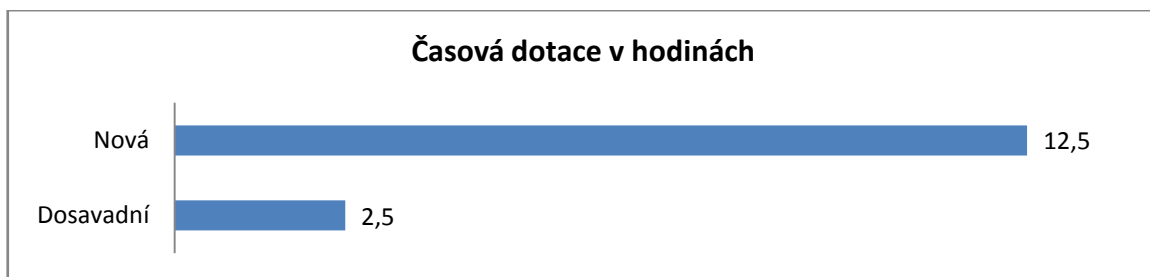
O přemístění dítěte rozhoduje diagnostický ústav, kde je dítě umístěno po nařízení ÚV. Diagnostický ústav informuje příslušný OSPOD o svém rozhodnutí. Následně OSPOD vypracovává dotazník a osobní list dítěte, který je následně zaslán do nového příslušného zařízení.

Nová úprava:

O přemístění dítěte rozhoduje pouze soud, vždy přitom bude zvažovat, aby dítě bylo umístěno nejbližší k bydlišti rodičů, popřípadě osobám dítěti blízkých. Soud si vyžádá u OSPOD aktuální zprávu o poměrech dítěte a stanovisko OSPOD. Pracovníci OSPOD zkontaktují zařízení, kde je dítě umístěné, navštíví dítě v daném zařízení. V případě nařízeného jednání k dané věci OSPOD vystupuje jako kolizní opatrovník, je tedy předvolán k soudu. Pro důsledné vykonání práce kolizního opatrovníka musí pracovník nahlížet do spisů dítěte a do registru ústavních zařízení. Pracovník OSPOD i nadále vypracuje dotazník a osobní list dítěte, který bude následně zaslán do nového příslušného zařízení.

ÚKON	DOSAVADNÍ ÚPRAVA v hodinách	NOVÁ ÚPRAVA v hodinách
zpráva k soudu	0	2
komunikace s ústavem	0	1,5
založení dokumentace	0,5	0,5
návštěva dítěte v DD	0	1
kolizní opatrovník u soudu	0	0,5
nahlédnutí do registru	0	0,5
nahlížení do spisů	0	0,5
zpracování osobních listů dítěte a dotazníku	2	2
cesty (soud, DD)	0	4
suma	2,5	12,5

tabulka č. 1

graf č.1

Celkový nárůst pracovního času podle nové právní úpravy na pracovníka OSPOD činí 400%.

4.1.5.2 Zrušení nařízené ÚV u dítěte z povinnosti soudu (§ 972 NOZ)

Dosavadní praxe:

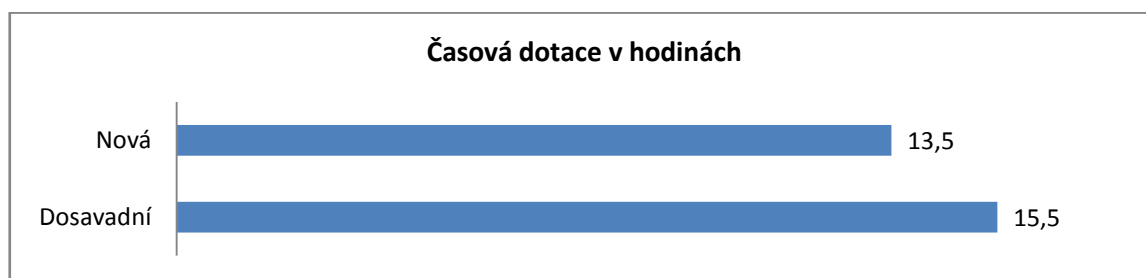
Současná právní úprava neomezuje délku nařízené ÚV u dítěte. V současné praxi soud nařídí ústavní výchovu u nezletilého bez časového omezení. Pro její zrušení musí soud znovu rozhodnout, většinou na podnět orgánu SPOD. Pracovník OSPOD pro zjištění skutečností (návštěva a pohovor s dítětem, prošetření poměrů v rodině a komunikace s ústavem), podle potřeby svolá případovou konferenci ve věci ukončení nařízené ÚV a následně vypracuje návrh (podnět) na zrušení nařízené ÚV u nezletilého. Následně zastupuje dítě u soudu jako kolizní opatrovník.

Nová úprava:

Dle nového NOZ lze ústavní výchovu u nezletilého nařídít soudem nejdéle na dobu tří let. ÚV lze před uplynutím dané lhůty od jejího nařízení prodloužit. O prodloužení i zrušení ÚV vždy rozhoduje soud. Od pracovníka OSPOD si vyžádá aktuální zprávu o poměrech dítěte a poměrech v rodině. Ostatní úkony pracovníka OSPOD zůstanou přibližně stejné jako u dosavadní praxe. Zásadní rozdíl tkví v tom, že přezkum nařízené ÚV bude probíhat každé tři roky bez ohledu na to, zda se stav dítěte změnil na tolik, aby bylo vůbec možné uvažovat o zrušení nařízené ÚV.

ÚKON	DOSAVADNÍ ÚPRAVA v hodinách	NOVÁ ÚPRAVA v hodinách
návrh na zrušení ÚV ¹⁷	2	0
návštěva a pohovor s dítětem	vychází z jiné povinnosti ¹⁸	vychází z jiné povinnosti
prošetření poměrů	1	1
případová konference (včetně příprav, jednání a zprávy)	6	6
kolizní opatrovník	0,5	0,5
zpráva pro soud	2 nebo z jiné povinnosti	2 nebo z jiné povinnosti
cesty (DD, soud)	4	4
suma	15,5	13,5

tabulka č.2

graf č. 2

Celkový pokles pracovního času podle nové právní úpravy na pracovníka OSPOD činí 13%.

4.1.5.3 Souhlas s osvojením novorozенého dítěte (§ 810 a násl.)

Dosavadní praxe:

Případ předpokládá, že matka, potažmo rodiče, jsou přesvědčeni o tom, že si dítě nechtějí ponechat, avšak matka jej porodí. V tomto případě, buď matka před porodem kontaktuje OSPOD, kde jsou jí podány informace o postupu adopce nebo vše oznámí orgánu SPOD po narození dítěte zdravotnické zařízení (porodnice). Po prošetření situace na místě ve zdravotnickém zařízení pracovníkem OSPOD je matka, potažmo rodiče, informováni o institutu adopce a dalším postupu, zejména o udělení souhlasu k osvojení. Dle dosavadní úpravy po uplynutí zákonné lhůty (šesti týdnů od narození dítěte) učiní rodiče nebo matka souhlas osobně před orgánem SPOD. Tento o celé záležitosti včetně řádného poučení rodičů o důsledcích jejich rozhodnutí na místě vystaví písemný protokol, který obsahuje i signovaný souhlas k osvojení dítěte. Poté již následuje samotný proces předadopční péče.

Nová úprava:

Počátek průběhu případu bude stejný jako v dosavadní úpravě až po poskytnutí základního poradenství matce, potažmo rodičům, zejména o dalších krocích ohledně osobního udělení

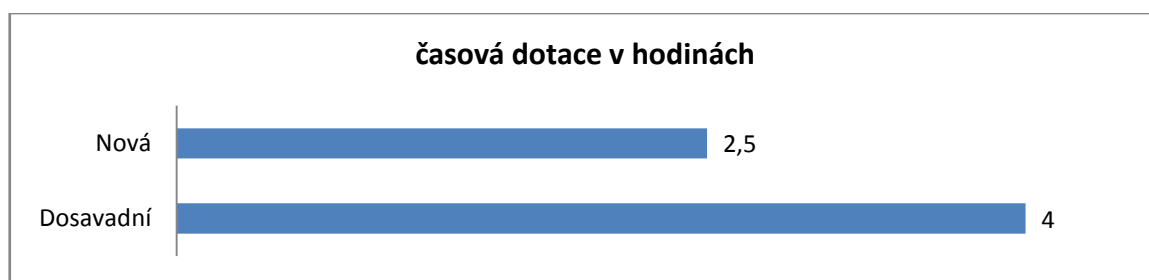
¹⁷Návrh na zrušení může OSPOD podat kdykoliv, pokud zjistí důvody pro zrušení ÚV.

¹⁸Úkony vyplývající z jiné povinnosti jsou ty, které OSPOD činí na základě jiných zákonných ustanovení, které nejsou předmětem zkoumání.

souhlasu k osvojení před soudem. Další úkony ohledně udělení souhlasu se orgánu SPOD netýkají, budou zcela v kompetenci soudu.

ÚKON	DOSAVADNÍ ÚPRAVA v hodinách	NOVÁ ÚPRAVA v hodinách
poradenství rodičům	1,5	1,5
prošetření v ZZ	1	1
jednání s rodiči na úradě	0,5	0
sepsání protokolu včetně souhlasu	1	0
suma	4	2,5

tabulka č. 3

graf č. 3

Celkový pokles pracovního času podle nové právní úpravy na pracovníka OSPOD činí 37,5%.

4.1.5.4 Předadopční péče (§ 823 a násl.)

Dosavadní praxe:

Podle dosavadní úpravy zcela celá administrativní zátěž ve věci předadopční péče v kompetenci orgánu SPOD. Prvním krokem je přijetí samotné žádosti o předadopční péči, případně poradenství s jejím vypracováním. Následně orgán SPOD zahajuje a vypracovává celé správní řízení a výsledkem je vydání rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů. Celá dokumentace je posléze zpracována do příslušných rejstříků a elektronické spisové dokumentace. Dalším krokem je písemné vyrozumění příslušných orgánů (soud, krajský úřad, příslušná pobočka úřadu práce) o vydání uvedeného rozhodnutí. Po dobu zákonem stanovené lhůty orgán SPOD sleduje vývoj a adaptaci dítěte v nové rodině. Po uplynutí třech měsíců, kdy je dítě v péči budoucích osvojitelů, je možné podat návrh na zrušitelné osvojení u příslušného soudu. Další úkony spojené s návrhem na osvojení zajišťují pracovníci SPOD dle zákona.

Nová úprava:

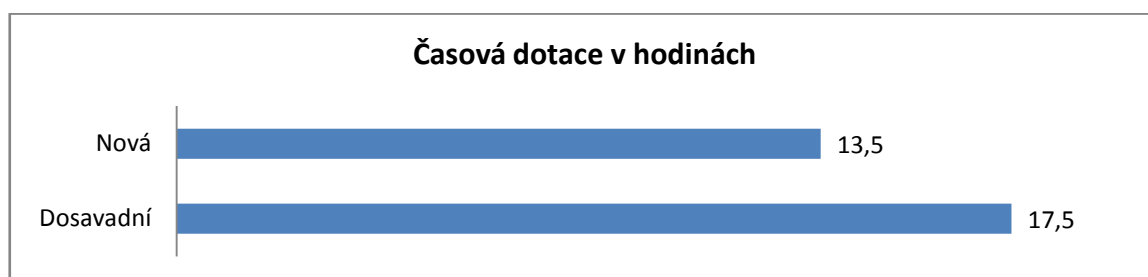
Celý proces předadopční péče trvá nejméně do deseti a půl měsíce věku dítěte, což vyplývá z: šest týdnů po narození dítěte je minimální lhůtou pro udělení souhlasu k osvojení, dále běží

tříměsíční lhůta do předání osvojeného dítěte osvojitelům a následně je stanovena minimální doba předadopční péče šest měsíců.

Celá rozhodovací pravomoc byla z OSPOD přenesena na soud. Orgán SPOD bude zde vykonávat zejména činnosti administrativní (př. zprávy pro soud, zprávy ze šetření, vedení spisové dokumentace, individuální plán ochrany dítěte, atd.), poradenskou činnost a sledování vývoje nezletilého.

ÚKON	DOSAVADNÍ ÚPRAVA v hodinách	NOVÁ ÚPRAVA v hodinách
celý proces správního řízení o předadopční péči	8	0
oznámení orgánům	2	0
další administrativní úkony	3,5	3,5
sledování vývoje dítěte (šetření)	1 x 1	2 x 1
cesty	3	6
suma	17,5	11,5

tabulka č. 4

graf č. 4

Celkový pokles pracovního času podle nové právní úpravy na pracovníka OSPOD činí 23%.

4.1.5.5 Dohled nad úspěšností osvojení (§ 839)

Dosavadní praxe:

Po vydání pravomocného rozsudku o svěřeni dítěte do péče osvojitelům vzniká zcela nová rodina. Zpravidla se péče nesleduje, předpokládá se, že osvojitelé se dostatečně osvědčili v předadopční péči a v procesu jejich výběru. Jediným úkolem OSPOD je poskytovat poradenství dle potřeb osvojitelů, avšak vždy na jejich vyžádání.

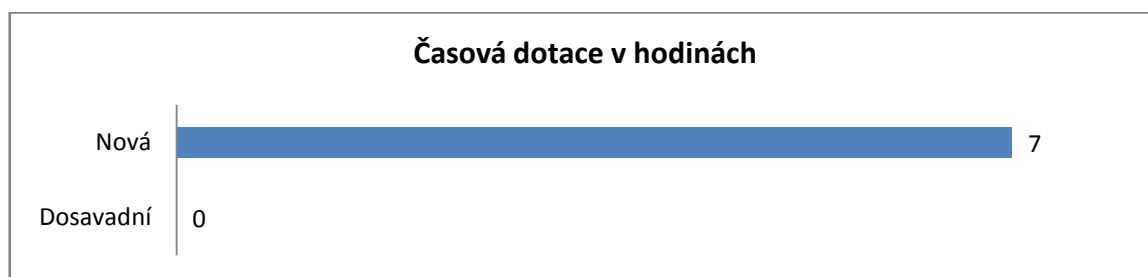
Nová úprava:

S účinností NOZ se od 1. 1. 2014 situace mění a orgán SPOD ze zákona musí osvojitelům poskytovat poradenství a služby, i když si je osvojitelé nevyžádají. Dále může soud v odůvodněných případech nařídit dohled na dobu nezbytně nutnou. Podle důvodové zprávy

se považuje nařízení tohoto opatření za vhodné. Přičemž by doba dohledu neměla být příliš krátká. Lze vyvozovat, že dohled nad úspěšným procesem osvojení bude trvat nejdéle tři roky, tj. do doby nezrušitelného osvojení. Pracovníci OSPOD zde budou v rámci nařízeného dohledu sledovat vývoj dítěte v nové rodině, tím je míněno zejména – návštěvy v rodině, pohovory s dítětem, komunikace a pravidelné kontakty s osvojiteli a další administrativní úkony včetně podávání zpráv soudu a vedení spisové dokumentace.

ÚKON	DOSAVADNÍ ÚPRAVA v hodinách	NOVÁ ÚPRAVA v hodinách ¹⁹
poradenství	dle potřeby	nelze určit ²⁰
sledování vývoje dítěte	0	1
administrativní úkony	0	3
cesty	0	3
suma	0	7

tabulka č. 5

graf č. 5

Celkový nárůst pracovního času podle nové právní úpravy na pracovníka OSPOD je o 700%.

4.1.5.6 Právo dítěte stýkat se i s dalšími osobami, pokud k nim má trvalý citový vztah (§ 927)

Dosavadní praxe:

Dle dosavadní právní úpravy vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině, může soud upravit styk dítěte s prarodiči a sourozenci. Žadatel o styk se dostaví na OSPOD, kde s ním pracovník jeho žádost projedná a sepíše záznam. Následně vyrozumí rodiče a případně jim poskytne poradenství. V dalším kroku provede pohovor s dítětem, kde zjistí přání dítěte a případně jeho citové vazby k žadateli. V ideálním případě proběhne pouze jednání na OSPOD a sepíše se mimosoudní dohoda o úpravě styku. V případě komplikací musí rozhodovat soud, kde OSPOD vystupuje jako kolizní opatrovník a podává zprávy soudu.

¹⁹ Předpokládá se, že dohled byl nařízen soudem na dobu ne delší než tři měsíce. Z toho vyplývá, že bude u osvojitelů uskutečněna jedna návštěva. V případě soudem delšího stanoveného dohledu se uvedené počty násobí tak, že návštěva v rodině probíhá každé další tři měsíce.

²⁰ Neexistuje dosud metodika ani nejsou přesně známy služby, které by bylo možné nabídnout či poskytovat.

Nová úprava:

Jednání a postup orgánu SPOD zůstává stejný i podle nové úpravy, avšak zásadně se rozšiřuje okruh osob, které mohou žádat o styk s dítětem a také se zavádí právo dítěte na styk s dalšími osobami.

Nelze tedy přesně vyčíslit nárůst či pokles množství práce, kterou bude orgán SPOD podle nové úpravy vykonávat, jelikož se jedná o natolik individuální případy, které nelze žádným způsobem predikovat. Vzhledem k tomu, že se okruh osob zákonem rozšiřuje, lze očekávat jak nárůst žadatelů o styk, tak s tím související práce OSPOD.

S ohledem na výše uvedené není zde uváděn graf ani výčet hodinové dotace.

4.1.5.7 Právní jednání o jmění dítěte, ke kterým je potřeba souhlasu soudu (§898)

Dosavadní praxe:

V současné době pracovníci OSPOD byli ustanoveni kolizními opatrovníky ve věci právního jednání o jmění dítěte pouze při dědickém řízení u soudu v případě, že se jednalo o odmítnutí dědictví v zájmu dítěte. V praxi soud jmenuje kolizním opatrovníkem příslušný OSPOD. Pracovník OSPOD následně shromažďuje podklady pro jednání u soudu v dané věci prostřednictvím například následujících úkonů: nahlížení do spisové dokumentace u soudu a seznámení s důkazy, nahlížení do katastru nemovitostí, zjištění ceny majetku po zůstaviteli a také závazky a pohledávky zůstavitele. Následuje jednání u soudu v roli kolizního opatrovníka. Nezbytnou součástí práce opatrovníka je administrativní činnost a vedení spisové dokumentace. Běžně tato činnost zabere několik dní.

Nová úprava:

V případě, že soud pojme podezření, že majetek, který dítě nabývá a jeho zákonní zástupci potřebují k uvedenému úkonu souhlas soudu, je v rozporu se zájmy dítěte, jmenuje kolizního opatrovníka. Kolizní opatrovník (orgán SPOD) vykoná stejný postup jako v případě odmítnutí dědictví podle stávající úpravy.

Určit v tomto případě množství nárůstů nebo poklesů práce orgánu SPOD je nemožné. Vzhledem k tomu, že se jedná o zcela doplněnou úpravu v novém OZ, která specifikuje konkrétní právní jednání, ke kterým je třeba souhlasu soudu, lze předpokládat, že bude soud zjišťovat v některých případech kolize vůči zájmům dětí i u takových právních jednání, ke

kterým se soud dosud v praxi nevyjadřoval. Lze dovozovat, že tato konkretizace v novém OZ způsobí nárůst zastupování dětí ve věcech jejich jmění.

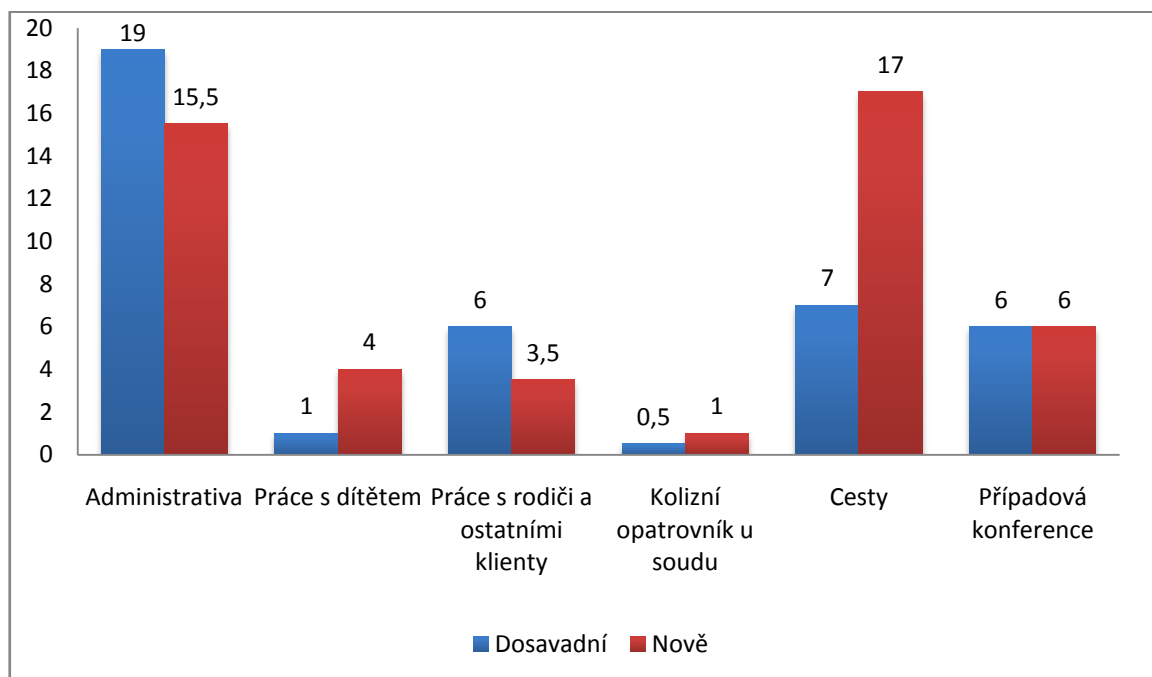
Nárůst počtu zastupování ukážou až praktické zkušenosti s péčí o jmění dítěte. Jedná se o jednu z oblastí, která vzbuzuje obavy pracovníků OSPOD z přehlcení.

4.1.7 Výsledky výzkumu

Již při samotné výzkumné fázi bylo poukázáno respondenty na to, že práci pracovníka OSPOD nelze jednoduše kvantifikovat. Je nutné vycházet z předpokladu, který byl popsán i výše, že kvantifikace uvedená u jednotlivých oblastí výzkumu je definována pro zcela ideální případ, který se v praxi nevyskytuje. V běžné praxi nastává mnoho komplikací a problému jako například – nespolečné rodičů, průtahy soudního řízení, nedostatečná znalost, na kterékoliv straně, selhání technického vybavení, nejednotnost judikatury nebo třeba zásahy vyšší moci.

Rozbor závěrečných grafů

Graf č. 6 shrnuje jednotlivé činnosti popsané ve výše uvedených tabulkách do oblastí, kterými lze zastřešit jednotlivé činnosti. Grafické zobrazení oblastí ukazuje rozložení práce pracovníka OSPOD a prokazuje výše zmíněný příklon k pomáhající profesi.

graf č. 6

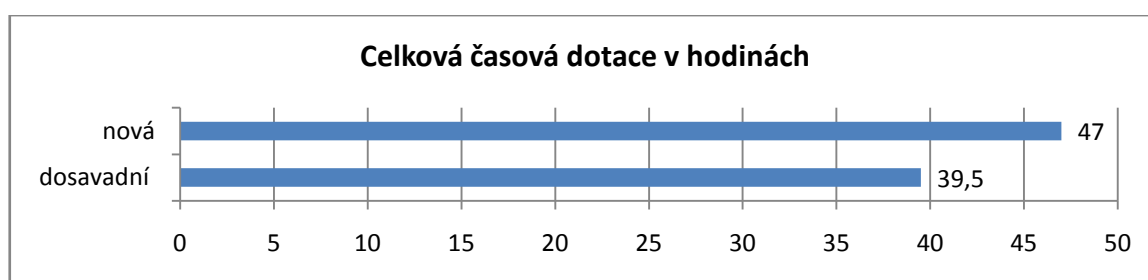
4.1.6 Závěry výzkumu

Ve sledovaných oblastech výzkum prokázal, že pozice pracovníka OSPOD se nástupem nového OZ vzdaluje od administrativních činností, kde v součtu nastal pokles oproti dosavadní úpravě o 18,5%. Naopak se pozice pracovníka OSPOD přibližuje více pomáhající profesi, kde můžeme vysledovat více práce s dítětem a s tím spojené návštěvy (cesty), nárůst práce kolizního opatrovníka a přibližně stejný objem práce v případových konferencích, které se však začínají využívat v hojnější míře než dosud.

Dále lze vysledovat, že zavedení nového OZ bohužel přináší navýšení neefektivních časových prostojů ve formě cest do ústavů, k soudům, do rodin, atd.

Nárůst práce s dítětem, práce kolizního opatrovníka a současný pokles administrativy ukazuje na dřívější orientaci práce OSPOD spíše na administrativu, kterou nový OZ do jisté míry redukuje. Odklonu od administrativy bylo především dosaženo přenesením některých kompetencí OSPOD na soud (viz. tab. č. 4), které znamenaly velkou část administrativní zátěže. Pokles práce s rodiči a ostatními klienty si zaslouží dalšího zkoumání, jelikož výzkum je zaměřen pouze na několik specifických oblastí, které se více týkají dítěte. Toto další zkoumání však není předmětem tohoto výzkumu. Nárůst práce s dítětem vychází z celkového pojetí nového OZ, které se snaží vzít si za vzor západní legislativy a více reflektovat Úmluvu o právech dítěte. Rozsah práce kolizního opatrovníka u soudu je přibližně stejný a případný nárůst či pokles ukáže až praxe.

Graf č. 7 srovnává celkový rozsah práce pracovníka OSPOD podle dosavadní právní úpravy a podle nového OZ.

graf č. 7

Celkový nárůst pracovního času podle nové právní úpravy na pracovníka OSPOD činí 19%.

Poznámka k výzkumu

Na rozdíl od stanovení časové dotace, která je určena na práci při stávající zákonné úpravě, nebylo možné prakticky ověřit potřebný čas na úkony podle nového OZ. Jedná se pouze o

dedukci pracovníků, která vychází z dosavadní praxe. Reálné hodnoty se mohou lišit podle metodik, pokynů, doporučení, judikatury a praktických poznatků, které však budou dostupné až aplikací nového OZ v praxi.

Výzkum se potýkal se zásadním úskalím a to ve stanovení průměrné časové dotace na uvedený úkon. Vzhledem k tomu, že každý řešený případ má mnohá individuální specifika, může se čas potřebný na jednotlivé úkony lišit i v násobcích. Řešitel zvolil pro posuzování daných úkonů ideální stav všech okolností, tj. nekomplikovaná jednání s klienty, bez časových prodlev, dokonalá znalost legislativy všech zúčastněných, jednání soudu bez zbytečných průtahů a bez vyžadování doplňujících zpráv.

4.2 Kvalitativní výzkum

4.2.1 Cíl výzkumu

Tento výzkum se zabývá připraveností OSPOD na účinnost rodinné úpravy v novém OZ a také je soustředěn na pohled pracovníků SPOD na zátěž, kterou bude pro ně představovat a jaký bude mít přínos pro jejich práci.

4.2.2 Výzkumné otázky

Platnost a potažmo účinnost nového OZ představuje pro pracovníky SPOD značnou duševní zátěž. Z výzkumu má vyplynout, jaký je důvod této zátěže.

Pracovníci SPOD jsou málo edukováni v oblasti nového OZ a pokud dostávají informace, jsou tyto podávány pouze od teoretiků, nikoliv praktiků.

4.2.3 Zvolené metody

Elektronický dotazníkový výzkum. Výzkumný nástroj Google Forms.

4.2.4 Místo výzkumu

Obce s rozšířenou působností v okrese Havlíčkův Brod, a to Havlíčkův Brod, Světlá nad Sázavou a Chotěboř.

4.2.5 Respondenti

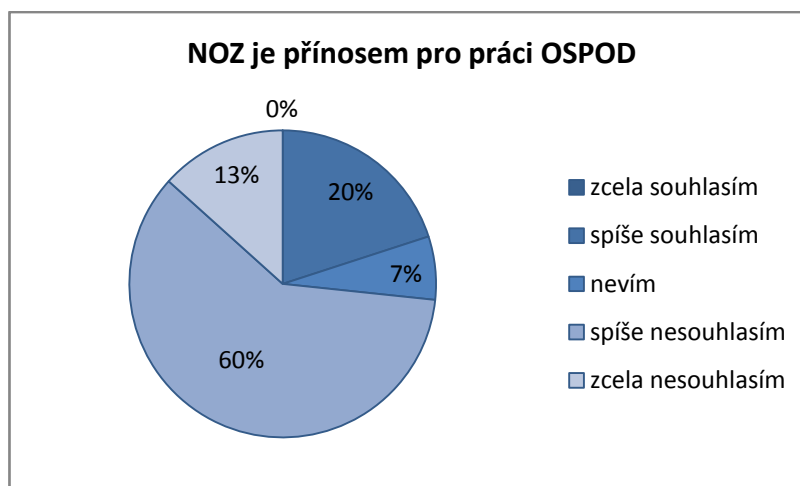
K účasti na výzkumu bylo přizváno 17 pracovníků SPOD, přičemž se navrátilo 15 odpovědí, což znamená 88,2 % návratnost. Dle zjištění řešitele dva pracovníci neodpověděli z důvodů převedení na jinou práci. Řešitel se výzkumu neúčastnil.

4.2.6 Průběh výzkumu a zjištění

Výzkum byl zformulován do sedmi polo standardizovaných otázek.

Otázka č. 1 – Je nový Občanský zákoník přínosem pro práci OSPOD?

Otázka je zformulována jako tvrzení s pěti možnými odpověďmi. Účelem je, aby se respondenti vyjádřili, jak vnímají úpravu rodinného práva v novém OZ jako celek.

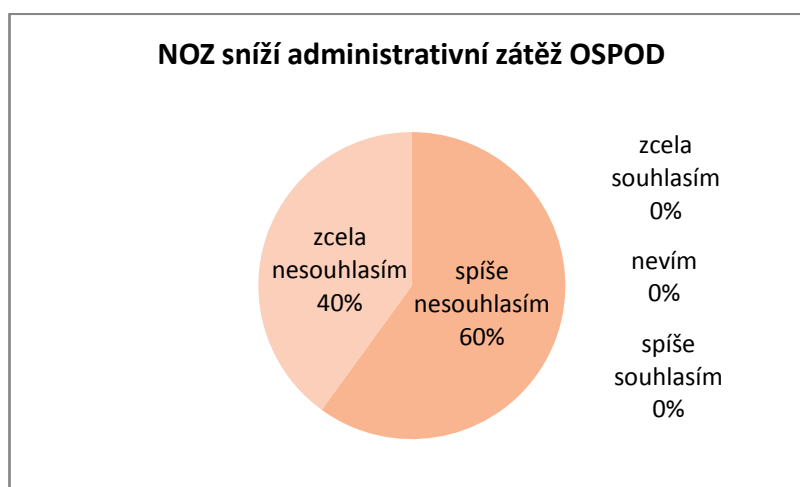

graf č. 8

Z grafu lze vyčíst, že pracovníci SPOD se staví k nové úpravě rodinného práva spíše negativně.

Otázka č. 2 – Sníží nový Občanský zákoník administrativní zátěž OSPOD?

Otázka je formulována stejným způsobem při zachování stejného stylu odpovědí jako u otázky č. 1. V současné době si pracovníci SPOD ztěžují na přehlcení administrativou. Tato otázka jim dává možnost se vyjádřit, zda vnímají nový OZ jako byrokratickou normu.

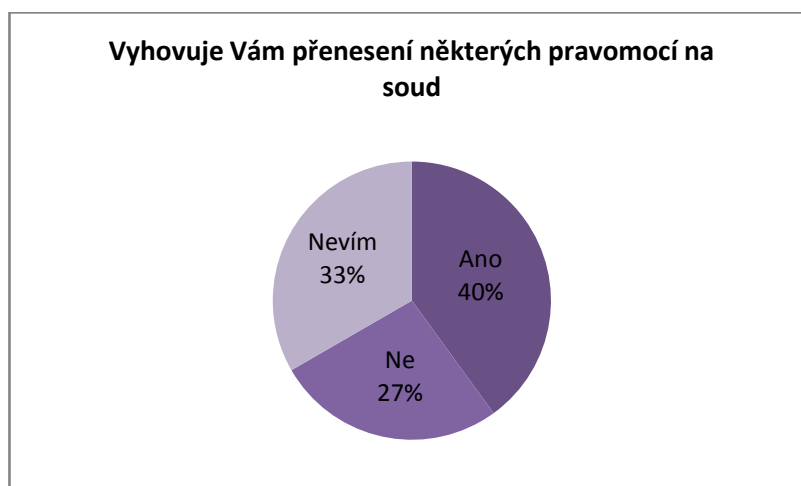

graf č. 9

Z této otázky vyplývá, že pracovníci SPOD se velmi obávají dalšího administrativního zatížení.

Otázka č. 3 – Vyhovuje Vám přenesení některých pravomocí na soud?

Otázka je formulována uzavřeným způsobem s výběrem ze tří odpovědí. Účelem je zjištění pohledu pracovníků SPOD na odebrání některých rozhodovacích pravomocí.

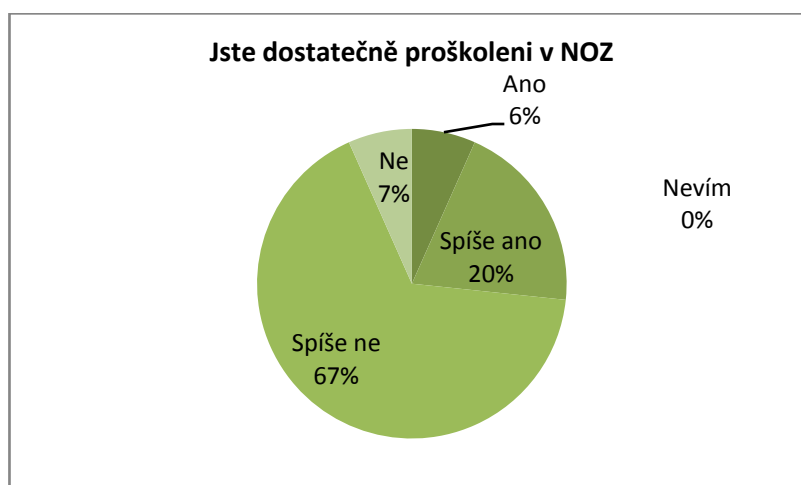

graf č. 10

Graf nevykazuje jednoznačný příklon k některé z odpovědí. Lze však dovodit, že spíše převažuje pozitivní postoj pracovníků SPOD k přenesení rozhodovacích pravomocí na soud.

Otázka č. 4 – Jste dostatečně proškoleni v NOZ?

Otázka je formulována opět uzavřeným způsobem s výběrem z pěti odpovědí. Cílem je zjistit pohled pracovníků SPOD na velmi kritizovanou oblast školení k NOZ.

graf č. 11

Doplňující otevřená otázka – V případě, že jste odpověděla negativně na předchozí otázku, prosím vypište, co Vám scházelo ve školení.

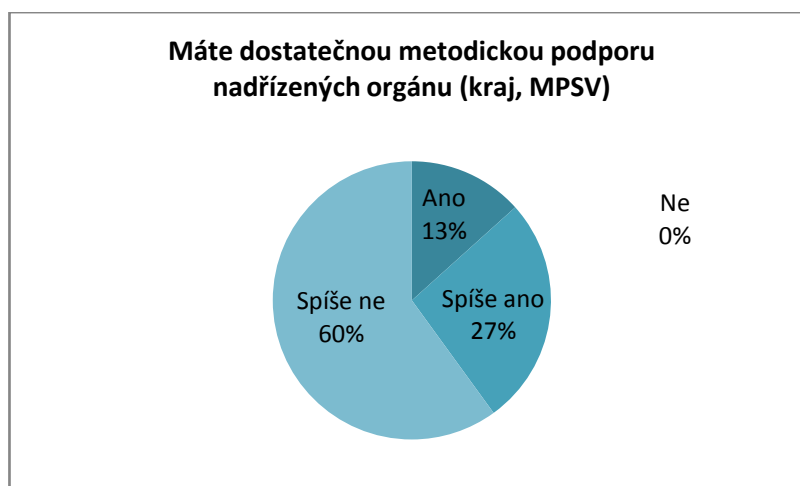
Níže uvedené odpovědi jsou doslovným přepisem z dotazníků (jednotlivé odpovědi jsou odděleny středníkem).

Dosavadní absolvované semináře a školení nebyla zaměřena na konkrétní paragrafová znění s důsledným výkladem. Spoléhám spíše na to, co přinese praxe.; Dostatečný časový prostor pro vysvětlení jednotlivých ustanovení a výklad na základě konkrétních příkladů.; Školení bylo jakýmsi prvotním nástřelem změn v NOZ a teď bych uvítala podrobnější výklad ke změnám týkajícím se OSPOD.; V aplikaci NOZ dosud nemají jasno ani soudci, tudíž praxe bude značně obtížná. Toto vyplynulo z opakovaných školení na NOZ.; Příliš krátká doba na proškolení od schválení NOZ a souvisejících předpisů.; Zúčastnila jsem se dvou školení (Praha, Brno), kde v podstatě lektori NOZ citovali, upozornili na změny, ale to, jakým způsobem budou tyto změny aplikovány do praxe, nesdělují. Informace od vedení jsou zmatené, spíše se vyčkává na to, jakým způsobem se celý systém v lednu rozběhne.

Z předchozích dvou otázek vyplynulo, že pracovníci SPOD jsou z velké části velmi nespokojeni s kvalitou a průběhem školení.

Otázka č. 5 – Máte dostatečnou metodickou podporu nadřízených orgánu (kraj, MPSV)?

Uzavřená otázka se čtyřmi typy odpovědí.

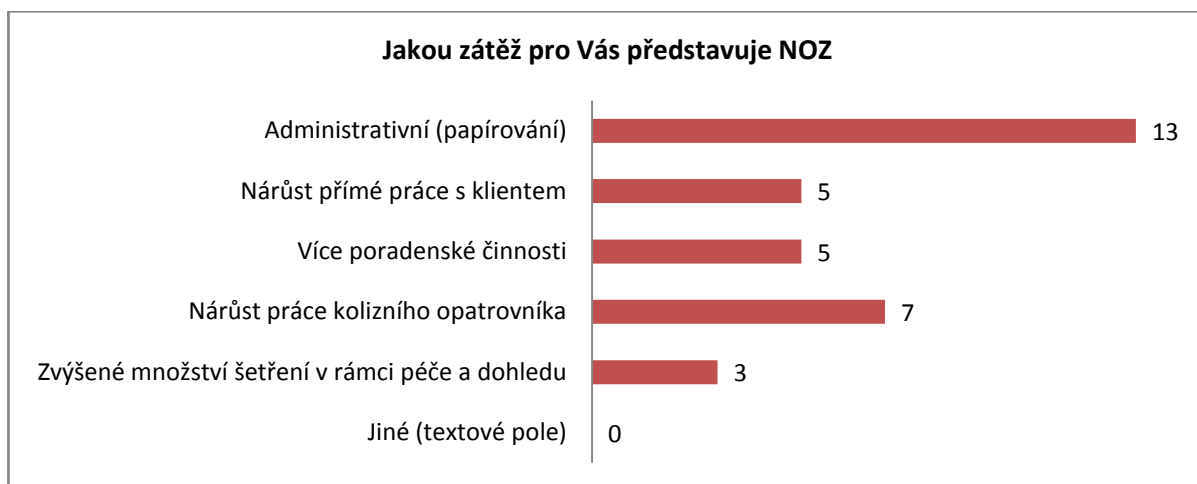

graf č. 12

Výsledek ukazuje na volání pracovníků SPOD po větší metodické podpoře.

Otázka č. 6 – Jakou zátěž pro Vás představuje nový OZ?

Otázka představuje kombinaci uzavřené a otevřené otázky, avšak možnosti otevřené odpovědi nikdo nevyužil. Účelem je zjistit očekávané rozložení zátěže s účinností NOZ.

graf č. 13

Graf znovu poukázal na největší obavy pracovníků SPOD z administrativní zátěže a i nárůstu práce kolizního opatrovníka. Naopak prokázal pouze nepatrné obavy z nárůstu přímé práce s klientem, poradenské činnosti a šetření.

4.2.7 Diskuze a závěr výzkumu

Výzkum poukázal na značné obavy pracovníků SPOD z NOZ. Lze však vyvodit, že tyto obavy zejména pramení z malé informovanosti a ze školení, které jsou prováděny pouze teoreticky, kteří ne vždy mají praktické zkušenosti přímo z prací na OSPOD. Nedostatečnou edukovanost lze vysledovat i v kontrastu obou výzkumů, které jsou součástí této práce. Například kvantitativní výzkum jednoznačně prokázal pokles administrativní činnosti, přitom pracovníci OSPOD se podle kvalitativního výzkumu právě tohoto nejvíce obávají. Podobný výsledek můžeme vysledovat i u práce kolizního opatrovníka. Je pozitivní, že takřka polovina respondentů vnímá metodickou podporu nadřízených orgánů většinou kladně.

5 Závěr

Nový občanský zákoník představuje zcela zásadní změnu ve všech oblastech, kterých se dotýká. V rodinném právu přináší mnoho pozitivních změn, které časem ocení i pracovníci SPOD. Mnohé oblasti rodinného práva jsou upraveny mnohem širěji než doposud, některé jsou dokonce zcela nové. Kvalitativní posun lze spatřit zejména v revoluční koncepci, kdy je zrušeno často nesrozumitelné provázání mnoha legislativních předpisů, jejich nahrazením jednou normou. Toto představuje zejména výhodu pro běžného uživatele práva.

Kvantitativní výzkum prokázal celkový nárůst práce pracovníků OSPOD. Současná situace na OSPOD ve výzkumem sledovaných lokalitách vykazuje podstav pracovníků. Vzhledem k nárůstu bude nezbytné přehodnotit tabulkový stav zaměstnanců orgánů SPOD a zejména bude na nadřízených orgánech, aby přehodnotily doporučený počet pracovníků OSPOD s ohledem na zmiňovaný nárůst.

Prostoje během cest je možné řešit vybavením a proškolením pracovníků OSPOD mobilní technikou a příslušenstvím, která jim umožní vykonávat některé administrativní úkony i během tohoto neefektivního času.

Výzkum neprokázal potřebu změny nového OZ v oblasti rodinného práva z pohledu pracovníků OSPOD. Toto tvrzení však nezahrnuje procesní problematiku.

Dále vyplývá z výzkumu, že pro pracovníky SPOD je nový zákon přínosem v odklonu od administrativy a příklonu k pomáhající profesi. Přenesení rozhodovacích pravomocí na soud uvolňuje pracovníkům SPOD ruce a tím se nebudou dostávat do kolize v případě ochrany zájmu dítěte vůči své rozhodovací pravomoci. Pracovník SPOD se nyní bude moci soustředit již hlavně na ochranu dítěte a činnosti s tím související.

Kvalitativní výzkum prokázal, že je zcela nezbytné, aby se změnil systém vzdělávání pracovníků SPOD. Bylo by vhodné, aby přednášející byli nejen edukovanými právníky, ale také, aby měli přímou praktickou zkušenost s prací OSPOD.

Zásadním úskalím je v podstatě nulová judikatura, která bude zpřesňovat výklad tohoto zákona. Toto úskalí bude odstraněno praxí, avšak tento proces bude trvat mnoho let. Již dnes je zcela jisté, že některá ustanovení budou muset být upravena a nepochybně se to bude v budoucnu dotýkat i oblasti rodinného práva. Je to však normální proces vzniku jakékoliv normy.

6 Seznam literatury

6.1 Literatura citovaná v bakalářské práci

VLČEK, Tomáš. Neupřímý konec stalinismu: TOTALITA.: VLČEK, Tomáš. *Www.totalita.cz* [online]. 1997 [cit. 2013-12-29]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/stalinismus_end.php

ELIÁŠ, Karel a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: Sagit, 2012, xiv, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

NOVOTNÁ, Věra. *Studijní podpora ke kurzu Nové rodinné právo v Občanském zákoníku*. Praha, 2013, 23 s.

KODYMOVÁ, Pavla. *Dějiny české sociální práce: Studijní opora pro kombinované bakalářské studium*. Praha: Katedra sociální práce FF UK v Praze, 2008, 71 s.

6.2 Literatura použitá při zpracování bakalářské práce

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0.

KORBEL, František a Jana SVEJKOVSKÁ. *Převodové tabulky a rejstříky pro nový občanský zákoník, zákon o obchodních korporacích a ZMSP 2014: podle stavu k 1.5.2012*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 128 s. ISBN 978-80-7208-925-3.

SVATOŠ, Marek a Jana SVEJKOVSKÁ. *[Nový občanský zákoník: rejstřík : redakční uzávěrka 26. 3. 2012]*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 320 s. ÚZ, 900. ISBN 978-80-7208-920-8.

SVATOŠ, Marek a Jana SVEJKOVSKÁ. *Občanský zákoník a související předpisy: podle stavu k ..* 2. vyd. Ostrava: Sagit, 1995?- , sv. ÚZ, 900. ISBN 978-80-7208-981-9.

NOVOTNÁ, Věra a Jana SVEJKOVSKÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 3., aktual. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2007, 471 s. ÚZ, 900. ISBN 978-808-6131-726.

HOLUB, Milan a Jana SVEJKOVSKÁ. *Zákon o rodině : s komentářem , judikaturou a předpisy souvisejícími* . 9. aktualizované a přepracované vyd . Praha: Leges, 2011, 456 p. ÚZ, 900. ISBN 978-808-7212-967.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo : s komentářem ,
judikaturou a předpisy souvisícími*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita,
2006c1998, 398 s. ÚZ, 900. ISBN 80-723-9192-5.

7 Seznam příloh

1. Dotazník kvalitativního výzkumu
2. Výsledky kvalitativního výzkumu

Příloha č. 1 – Dotazník kvalitativního výzkumu

Nový občanský zákoník z pohledu OSPOD

Jedná se pouze o rodinné právo v NOZ

*Povinné pole

NOZ je přínosem pro práci OSPOD *

Vyberte jednu odpověď

- Zcela nesouhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nevím
- Spíše souhlasím
- Zcela souhlasím

NOZ sníží administrativní zátěž OSPOD *

Vyberte jednu odpověď

- Zcela nesouhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Nevím
- Spíše souhlasím
- Zcela souhlasím

Jakou zátěž pro Vás představuje NOZ *

Lze vybrat více odpovědí.

- Administrativní (papírování)
- Nárůst přímé práce s klientem
- Více poradenské činnosti
- Nárůst práce kolizního opatrovníka
- Zvýšené množství šetření v rámci péče a dohledu
- Jiné:

Vyhovuje Vám přenesení některých pravomocí na soud? *

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne
- Nevím

Jste dostatečně proškoleni v NOZ? *

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne
- Nevím

V případě, že jste odpověděla negativně na předchozí otázku, prosím vypište co Vám scházelo ve školení

Máte dostatečnou metodickou podporu nadřízených orgánů? (kraj, MPSV) *

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

Příloha č. 2 – Výsledky kvalitativního výzkumu

NOZ je přínosem pro práci OSPOD.	NOZ sníží administrativní zátěž OSPOD	Jakou zátěž pro Vás představuje NOZ	Vyhovuje Vám přenesení některých pravomocí na soud?	Jste dostatečně proškoleni v NOZ?	V případě, že jste odpověděla negativně na předchozí otázku, prosím vypište co Vám scházelo ve školení	Máte dostatečnou metodickou podporu nadřízených orgánů? (kraj, MPSV)
Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Nárůst přímé práce s klientem, Více poradenské činnosti	Nevím	Spíše ne	Dosavadní absolvované semináře a školení nebyla zaměřena na konkrétní paragrafová znění s důsledným výkladem. Spoléhám spíše na to, co přinese praxe.	Spíše ne
Spíše nesouhlasím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování), Více poradenské činnosti, Zvýšené množství šetření v rámci péče a dohledu	Ne	Spíše ne		Spíše ne
Spíše nesouhlasím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování), Více poradenské činnosti, Nárůst práce kolizního opatrovníka	Ano	Ne	Dostatečný časový prostor pro vysvětlení jednotlivých ustanovení a výklad na základě konkrétních příkladů.	Spíše ne

Spíše nesouhlasím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování), Nárůst přímé práce s klientem, Více poradenské činnosti, Nárůst práce kolizního opatrovníka, Zvýšené množství šetření v rámci péče a dohledu	Nevím	Spíše ano		Spíše ano
Zcela nesouhlasím	Zcela nesouhlasím	Nárůst přímé práce s klientem, Více poradenské činnosti, Nárůst práce kolizního opatrovníka	Nevím	Spíše ne	Školení bylo jakýmsi prvotním nástřelem změn v NOZ a teď bych uvítala podrobnější výklad ke změnám týkajícím se OSPOD.	Spíše ne
Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování), Nárůst práce kolizního opatrovníka	Ano	Spíše ano		Ano
Nevím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování), Nárůst přímé práce s klientem	Ano	Spíše ne		Spíše ano
Spíše souhlasím	Zcela nesouhlasím	Administrativní (papírování)	Ano	Ano		Spíše ano

Spíše nesouhlasím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování), Nárůst práce kolizního opatrovníka, Zvýšené množství šetření v rámci péče a dohledu	Ne	Spíše ne		Spíše ne
Spíše nesouhlasím	Zcela nesouhlasím	Administrativní (papírování)	Ano	Spíše ano	V aplikaci NOZ dosud nemají jasno ani soudci, tudíž praxe bude značně obtížná. Toto vyplynulo z opakovaných školení na NOZ.	Ano
Spíše nesouhlasím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování), Nárůst práce kolizního opatrovníka	Nevím	Spíše ne	Příliš krátká doba na proškolení od schválení NOZ a souvisejících předpisů.	Spíše ne
Zcela nesouhlasím	Zcela nesouhlasím	Administrativní (papírování), Nárůst přímé práce s klientem	Nevím	Spíše ne		Spíše ne
Spíše nesouhlasím	Spíše nesouhlasím	Administrativní (papírování)	Ne	Spíše ne		Spíše ne

Spíše nesouhlasím	Zcela nesouhlasím	Administrativní (papírování), Nárůst práce kolizního opatrovníka	Ne	Spíše ne	Zúčastnila jsem se dvou školení (Praha, Brno), kde v podstatě lektori NOZ citovali, upozornili na změny, ale to, jakým způsobem budou tyto změny aplikovány do praxe, nesdělují. Informace od vedení jsou zmatené, spíše se vyčkává na to, jakým způsobem se celý systém v lednu rozběhne.	Spíše ne
Spíše nesouhlasím	Zcela nesouhlasím	Administrativní (papírování)	Ano	Spíše ne		Spíše ano